

Redactor șef MARIN SORESCU

BIBLIOTECA MUNICIPALĂ
„M. SADOVEANU”
Inventar Nr. _____

Arma

Acolo unde istoria
Își pierde urma
Și sunt trimiși detectivi
S-o descopere:

Aceștia vin și raportează pe
rând,

Disciplinat.
- Să trăiți, aici istoria
A luat-o, la un moment dat,
Prin apă,
Ca să i se piardă urma.
Crima a fost perfectă.

Și vă mai raportăm, mai spun
detectivii,
Vă mai raportăm, pe rând,
disciplinat:
Criminalul s-a ascuns în
victimă,
A fost chiar victima!
Fi-ar să fie ea de istorie!

Marin SORESCU

Lucas Cranach cel Bătrân - Pedestrașul și doamna

AL. PIRU:

Dracula
sau legende
cu vampiri

VALERIU CRISTEA:

O noapte
furtunoasă la
"Evenimentul
zilei"

OV. S.

CROHMĂLNICEANU:

Amintiri
deghizate

LUCIAN BLAGA

- Inedit -

TEOHAR MIHADAȘ

- Proză -

TUR DE ORIZONT

D'ALE PRESEI ÎN PROCESUL DE TRANZIȚIE

● Urnișoară laie, laie bucălaie...", zburânie mioritic și negru d.Sergiu Andon în editorialul din „Adevărul”, nr. 206 (765) de marți, 29 septembrie. S-au votat nu partide (ca să folosim și noi sintaxa sugită a autorului), ci persoane - iată semnificația titlului și a afirmației că am votat cu toții mioritic, cuprinsă în articol.

Mai încolo, după niște considerații făcute pe scaun, la coadă, așteptând liniștit laptele sau cele două pachete de unt, S.A. mai zice: „alegerile se încheie cu rezultat straniu de a dispărea din Parlament partide definitorii pe orice hartă politică și de a fi prezente în schimb partide alcătuite pe criterii etnice sau ale sentimentelor naționale, precum și coaliții eterogenă”. Din felul monstruos "de a alcătui" propozițiile, se pare că domnul S.A. l-a avut ca institutor (la profesorii de gimnaziu n-a ajuns) pe cel mai celebru chinător al limbii române, d. Dan Amedeu Lăzărescu, coborât „eminamente” din „Cărțile cu Apolodor” ale lui Gellu Naum.

● După hidoasa evoluție televizată a „ziariștilor” din 24 septembrie negru (de pe locul celui mai stupid poate fi cu greu înălțurat Dan Stanca, în „bibliografia” căruia apar numai ineptii, începute chiar în „Scânteia tineretului” din 21 decembrie 1989, nota bene!) au început a apărea o gramadă de editoriale hazlii, neraportate deloc la realitate, ce și până acum. Cel mai simpatic este cel intitulat „Românii au votat pentru confuzie” și e semnat de ciracul lui Pamfil Șeicaru de la

Evenimentul zilei (nr 85, marți 29 septembrie). Puțin mai înainte, d. Cristoiu afirmase că adevărații intelectuali s-au dezlipit de președintele Iliescu și s-a mai apucat să-i și numere, ca pe steagurile lui Pristanda: Ana Blandiana, Mircea Diaconu, Stere Gulea, Victor Rebengiuc (!!!). Asta-i situația!

● În revista *Expres* (nr.39 din 29 septembrie / 5 octombrie) doi reporteri trimiși pe teren cu scopul de a transmite cum mai e vremea în dimineața alegerilor văd următoarele, și asta la doar câteva coloane distanță: „Ora 8.02. Agitație mare în capătul străzii. Nu apare soarele dar apare președintele Iliescu.”; „Cum apreciază vremea, care e superbă? (...) Când a reușit la facultate ploua, azi e soare”. Cei doi Bostandăki (ale căror nume ne scapă) să-și fi scris articolele din fotoliu sau să fi rămas cu sechele din perioada tratamentului realismului-socialist, când natura n-avea altceva mai bun de făcut decât să participe la suferințele omului?

● Numărul 83 din 26 septembrie al celui mai popular cotidian românesc, *Evenimentul zilei* (asemănător cu „France-Soir” sau cu „Bild”), publică pe ultima pagină - a opta - un comentariu tradus din „Financial Times”. Extrem de pertinent, articolul reprodus notează că d. Emil Constantinescu este „lectorul Universității din București”. Dacă nu-i o greșală de tipar, atunci e încă o dovadă a necunoașterii realităților noastre. Și Eugène Ionesco absolut „licelul din București”. Bravo nouă!

DIAC TOMNATIC
ȘI ALUMN

scaunul catodic

Evenimentele ultimei săptămâni (concertul lui Michael Jackson și alegerile) au rănit, cum au putut, atenția TVR.

În primul caz, după ce i-am strâns și ridicat mâna și i-am zis „Dom'le Michael!” am trecut pe programul doi unde, la îndigo, am văzut cu surprindere (de ce să n-o recunoaștem!) evoluția excelentă a lui Ioan Luchian Mihalea. Umor, bun gust, repejune a vorbelor și a idelilor. Nu știm cât de des îl va mai „leși”, dar omul trebuie folosit intensiv în emisiunile de profil. Nu același lucru se poate spune despre acest Zăroni feminin care răspunde la numele de M. Almăjan, jucând leapsa pe ouate prin limba română, nesărută ca o fată de la fișierul unei policlinici de cartier.

„După o zi obositoare la care ați participat la alegeri”, cum a remarcat Dana Alexe, o altă fatucă ce deretică prin curtea TVR, am rămas cu un gust acru. Nu din pricina rezultatelor (lumea, în orice parte civilizată, - deși nu e cazul nostru - își alege administratori mai mult sau mai puțin colorați politic), ci datorită faptului că nu se găsește pe piață nici ziariști, nici „analizii politice”. În seara zilei de 24.09 a.c. am urmărit evoluția unei echipe mai proaste decât Electroputere Craiova (deși meciul s-a terminat cu același scor). Nivelul execrabil al presei scrise și citite în românește nu ne miră deloc dacă tot n-avem învățământ la instituțiile de cultură funcționează după programul sifonariilor. Nu orice absolvent de liceu, de TCM sau de instalații devine, brusc, om de presă. La fel, nu

orice poltruc, absolut al unei facultăți cu dosar, devine „analist politic”. La masa rotundă de după alegeri au evoluat meritoriul doar Victor Ionescu și Ilie Șerbanescu.

Marți, 29.09, înainte de „Salut, prieteni!” un reportaj sobru, ardelenească „Repere transilvane” produs de RTV Cluj ne-a arătat o crainică, numită Cristina Berceanu, căreia nu i-ar sta rău pe postul național. Bravo, nea Horică Bădescu, se vede că școala de la Cluj e mai serioasă!

Ce-ar mai fi de adăugat? Lipsa unui medalion cu nea Guță Băieșu, Dumnezeu să-l odihnească, căzellele unor echipe românești de fotbal (una de mâncători de lebede și cealaltă udemeristă) și ratarea, de puțin, pe SOTI a unui subiect de stringentă actualitate: pământul (miercuri, 30.09). Iată ce lese datorită nepriecului redactorașilor de acolo. Nu același lucru se poate spune despre emisiunile economice ale d-nei. Rădulescu: tuți și la obiect.

Ce-ar fi ca după jurnalul televizat și filmul sau folioletonul serii să programăm câte o emisiune „de autor” și cu invitații, cu muzică, dezbateri, divertisment și să nu mai programăm aiurea o capodoperă, ca „Dirijorul” lui Wałda? Și ce-ar fi să pornim dimineața cu câte o emisiune pentru copii? Și ce-ar fi ca și până la prânz să mai programăm, în reluare, emisiuni și folioletoane interesante, chiar și telenciclopedia, că mai sunt elevi care au cursuri și după-amiaza? Și ce-ar fi să mai aerisim televiziunea asta, că tot a trecut Sântămărie?

Nicolae ILIESCU

MONAHUL DE LA ROHIA RĂSPUNDE LA 365 DE ÎNTREBĂRI INCOMODE ADRESATE DE ZAHARIA SÂNGEORZAN

EDITURA REVISTEI LITERATORUL

La Editura revistei „Literatorul” a apărut volumul Nicolae Steinhardt - Monahul de la Rohia răspunde la 365 întrebări incomode adresate de Zaharia Sângeorzan

Vineri, 9
octombrie, orele
13.00 la librăria
Mihail Sadoveanu
din București va
avea loc lansarea
cărții „Tristețea
vânzătorului de
sticle goale” a
regretatului scriitor
ION BĂIEȘU
(apărută
la Editura Scripta)

REVISTA
REVISTELOR
DEȘTEPTAREA
Revista aromânilor

Substanțială și atrăgătoare în același timp este „Deșteptarea. Revista aromânilor”. Publicație de informare, artă, istorie, literatură și civilizație, cum ne indică exhaustivul antet, care mai precizează „Editată de Ministerul Culturii. Director: Hristu Căndroveanu”. Pe frontispiciu citim: „Frați di mumă și di-un tată, Noi Armâni di eta toată” (din lumea toată) în format de săptămânal și cu doar 8 pagini, „Deșteptarea” apare deocamdată lunar, din 1990, la București, ajungând la numărul 30 în septembrie c.r. Multitudinea preocupărilor este armonizată cu spiritul științist și cu grație, în așa fel încât parcurgem coloanele cu egal interes, de la versuri - prezente în aproape fiecare pagină, unele în română, altele în aromână - la aplicate arguții de ordin istoric și politic, privind în special statutul fraților noștri în alte țări balcanice, de la lecții de aromână la sfatul medicului, umor și cuvinte încrușate. Editorialul ultimului număr, intitulat „Semne bune” aparține directorului publicației și se constituie într-un tulburător tablou, pe alocuri tonifiant, dar și cu semne de întrebare, referitor la situația „vlahilor” din Grecia. Tot Hristu Căndroveanu susține, în același număr, „Cronica literară”, concepută ca și celelalte rubrici dintr-un unghi preponderent tematic, dar și cu note discrete de evaluare critică: „Nu vom zice că *Pe muntele Ebal* este cea mai bună scriere a lui Teohar (Mihadaș - n.n.), dar una din cele mai reprezentative, rămâne, incontestabil”. Mai spicim din nr. 9 (30) titlurile: „Aromâni în temnițele comuniste. Ovidiu Papadima. Întâlnire cu soția, la Poarta Albă”, „Victor Papacostea. Un promotor al solidarității balcanice”, „Baki Ymeri - un poet albano-aromân”

Literatorul

Săptămânal de
literatură și artă
editat de
MINISTERUL
CULTURII

Anul II, nr. 43(60)/1992

Comitetul director:
VALERIU CRISTEA
FĂNUȘ NEAGU
EUGEN SIMION
MARIN SORESCU

Colectivul redacțional:
Lucian Chișu
(redactor șef adjunct),
Nicolae Diaconu,
Andrei Grigor
(secretar general de redacție),
Dumitru Nicu,
Valerian Sava,
Marin Stoian

Adresa redacției:
București, Piața Presei
Libere nr. 1,
cod 71341,
tel. 17.10.23; 17.60.10,
int. 2243, 2248,
căsuța poștală 33-20.

Administrația:
Direcția Pentru Presă,
Publicitate și
Tipărituri, Piața
Presei Libere nr. 1,
sector 1, București

Anunțăm cititorii
noștri că
abonamentele la
revista
„LITERATORUL” se
fac la oficiile poștale,
factorii poștali și
difuzorii voluntari din
întreprinderi și
instituții

Cititorii din
străinătate se pot
abona prin RODIPET
S.A. - PO BOX 33-57;
telex: I1995 sau
11034;
telefax: (40)-0-185673
București - Piața
Presei Libere nr. 1,
România

Publicația este înscrisă
în Catalogul de presă
Rodipet la poziția 43.
ISSN 1120-5583

Tehnoredactare
computerizată

JORDAN
© JORDAN

Tiparul executat la
TIPOREX
București

CRONICA LITERARA

Eugen SIMION

ROMANUL PARABOLIC

Există, azi, un roman parabolic? Există, în orice caz, o folosire sistematică a parabolei în proza din secolul nostru, de la Kafka la Hesse și Jünger. Termenul nu este prea limpede din pricina multiplelor lui conotații. Orice operă literară este, în fond, o parabolă, un discurs, altfel zis, în care se ascunde o învățătură, o idee morală, un simbol. Literatura spune ceva și ascunde, în aceeași măsură, ceva, comunică și lasă să se înțeleagă că există și altă ordine (interioară, secretă) a faptelor în text. Cititorul îl primește ca atare și caută să ajungă la aceste semnificații ascunse, parabolice. Romanul medieval (de tipul: *Le Roman de la Rose*, sec. al XII-lea) este în întregime o alegorie în care elementele realului sunt folosite într-o accepție simbolică. *La Rose* este iubirea în sens mistic, *Le jardin de Déduit* e „plăcerea”. Poetul care relatează acest vis este *l'Amant* și el pleacă în căutarea *Rosei* iar căutarea (cucerirea) are valori inițiatice. El caută iubirea, Puritatea, Plăcerea, Fericea, Desăvârșirea și toate acestea sunt întruchipate de o femeie simbolizată de o floare care are și o semnificație de ordin religios. Indrăgostitul este un pelerin mistic, el caută Fecioara din femeie, adică Inocența, promisiunea de purificare.

Romanul a lepădat rând pe rând aceste veșminte alegorice și a devenit ceea ce, în esență, este și astăzi: o creație realistă, un studiu al naturii umane, o *scriitură*, în fine, care descrie o aventură a ființei sau chiar o *aventură a scriiturii* (noul roman și noul nou roman). Parabola n-a dispărut cu toate acestea din roman și, în momente de criză a realismului, reappare în combinații epice noi. Cuvântul potrivit, în acest caz, nu e *parabola*, ci *parabolicul*, prin care se cade să înțelegem o organizare lucidă a sensurilor ascunse, „subversive” și o prelungire a lor dincolo de înțelegerea realistă. Ar merita un examen atent felul în care parabolicul intră, spre exemplu, în structura romanului magic din secolul nostru sau în utopia negativă de tip Orwell.

Romanul parabolic la care mă refer este însă de altă natură și mă folosesc de exemplul a două cărți scrise cam în același timp, fără ca autorii să știe unul de altul. E vorba de *Pe falezele de marmură* (1939) de Ernst Jünger și *Jocul cu mărgelele de sticlă* (1943) de Hermann Hesse. Nota lor comună este fuga de cauzalitățile realismului clasic și fuga, în egală măsură, de alegorismul clasic. Faptele epice se desfășoară în spațiul realului, dar pe măsură ce înaintează ele se abat subtil de la cronologia realului și, fără să prindem de veste, narațiunea devine altceva decât se anunța să fie. Acest *altceva* înseamnă, înaintea de orice, o ordonare simbolică a epicii, o ascun-

dere a realului, dar și o subversiune a realului și, deci, a epicii. Mai simplu spus, proza-torului nu vrea sau nu poate (mai ales nu poate) să scrie ceea ce ar dori (există o cauză de ordin politic sau de alt ordin) și atunci încearcă să scrie pe ocolite, să pună faptele într-un scenariu parabolic, iar scenariul să ducă pe cititor la înțelesul adevărat. Parabolicul îndeplinește, astfel, două funcții în narațiunea modernă și postmodernă; ascunde o parte a realului (istorie, ideologie), dar și o pune sub semnul întrebării, o acuză, o provoacă. Procedeele variază de la o operă la alta, dar sunt și câteva care se repetă. Indeterminarea istorică (temporală), de pildă, sau indeterminarea geografică. Faptele se petrec într-un spațiu imaginar și într-un timp care nu poate fi identificat cu precizie. Se petrec, apoi, în vis sau în realitate? Mulți prozatori cultivă această ambiguitate pentru a șterge urmele realului, dar fac în așa fel încât să trezească în mintea cititorului bănuiala că urmele există acoperite de nisipul amănuntelor simbolizante.

Jünger utilizează cu precădere două procedee: *intruzia magicului* în narațiunea realistă și, în al doilea rând, *parabolizarea* realului, punerea în fabulă a istoriei imediate, ridicarea detaliilor din câmpul social la valoarea de simbol. Faptele din *Faleze* se petrec în schitul Rauten din ținutul Marina, în vecinătatea unei mlaștini și a unei păduri impenetrabile peste care stăpânește Marele Pădurar, bătrânul șef al Mauretaniei. În jurnalul său, prozatorul spune că relieful falezelor de marmură are ca model un anumit ținut din Germania, dar și alți din Grecia... Marina, Mauretania, Alta Plana de la marginile Burgundiei, Campagne - ținutul văcarilor, unde locuiește bătrânul Belover și neamurile lui - formează o țară imaginară, imposibil de fixat geografic, dar verosimilă, determinabilă în raport cu datele narațiunii. Se observă, întâi, un simbolism spațial în proza lui Jünger. *Mlaștina, pădurea, oamenii din pădure* (neamurile tuciiuri venite de peste tot), ținutul falezelor de marmură în care viețuiesc veperele cu lance, *Alta Plana* unde locuiesc oamenii liberi, - *Marina* - ținutul cultivatorilor de viță de vie, toate aceste spații semnificative un fel de a fi și, în ultimă instanță, o morală în fabula pe care o propune Jünger. Din poporul tuciiuri din pădure ies, de pildă, jonsicii vânători, *breslele ticăloase*, bandele de jupituri de la Köpells Bleek... De ei se folosește Marele Pădurar pentru a pune mâna pe ținutul Marinei și a instaura mecanismul represivului în ținutul cultivatorilor de viță de vie. Lui Biedenhorn, comandantul lefegiilor din Marina, îi place berea, detestă vinul și spiritualitatea lui.

Sunt, în fine, și simboluri mai subtile. Romanul înfățișează, în esență, două rânduri de fapte care tulbură ordinea realului. Unele sunt de natură magică. Lampusa, bătrâna bucătăreasă de la schitul Rauten, hrănește șerpii roșii și la chemarea ei veperele cu lance părăsesc falezele și vin la schit. Eric, nepotul, deprinde meșteșugul magic și, în finalul cărții, el are un rol hotărâtor în distrugerea haitelor de câini asmuțite de oamenii Marei Pădurar. Pater Lampros de la mânăstirea Maria Lunaris cunoaște viața secretă a ierburilor, ca și părintele Otho de la schitul Rauten și naratorul însuși care lucrează de multă vreme la un herbariu... Toți aceștia sunt în bune relații cu natura și faptele lor alcătuiesc un scenariu de „întâlniri inițiatice”, cum le zice Jünger în jurnalul său. Al doilea scenariu e de natură politică. E tema mare a romanului, aceea pe care o vor prelua și câțiva din prozatorii noștri, de la A.E. Baconsky la Octavian Paler. *Falezele* înfățișează ascensiunea Marei Pădurar și instituționalizarea fricii și a teroarei în societatea modernă. Oamenii din Marina trăiau liniștiți, petreceau toamna la culesul viilor și sărbătoreau, în felul lor, venirea primăverii. „Duhurile” ținutului le erau favorabile, chefulle ei lungi și blânde. Marele Pădurar aduce panica și instalează violența. Literații din Marina încep, din lașitate, să imite cântecele văcarilor și să se îmbrace după portul lor. *Neamurile tuciiuri*, crescute în întunericul pădurii, pătrund în așezările de pe coastă și distrug totul. Pe plaiul Filler, în luminișul de la Köpells Bleek, Marele Pădurar instalează un fel de mică fabrică de jupuit veperele perlate („șura jupuitorilor”). „Jupuirea” se extinde, apoi, și asupra adversarilor politici. Braquemart - reprezentant al nihilismului târziu, „tehnicianul pur al puterii” și Prințul sunt măcelăriți și capetele lor atâră de pereții de la șura jupuitorilor. Lupta dintre „moloșii” lui Belover și „copoii” Marei Pădurar este, sub toate privințele, memorabilă. Moloșii sunt învinși, apoi copoii sunt înlănuți și otrăviți de veperele micuțului Eric... O confruntare simbolică. Puterea magică și, prin ea, ordinea firească a lucrurilor în natură iese pentru moment biruitoare, dar, în celălalt plan (politic), Marele Pădurar învinge. Ținuturile libere sunt cucerite de către mauretani, morala lor barbară, bazată pe o „jovialitate înfricoșătoare”, înlătură cealaltă morală a părintelui Lampros, sintetizată în propoziția următoare: „Cuvântul, libertatea și spiritul formează o trinitate de nedespărțit”. Marele Pădurar urăște plugul, grânele, vița de vie, animalele domestice, existența umană în văzul lumii, iar bucuria lui e mare când pe rui-

Lucas Cranach cel Bătrân - Adam și Eva în Paradis

nele orașelor „înverzea mușchiul și iedera”. Nu-i sunt dragi nici sihăstriile poetilor și, în genere, urăște din toată inima frumosul. „Adâncă e ura care arde, în inimile josnice, împotriva frumosului”, spune naratorul vorbind de morala Marei Pădurar. Mauretanii nu iubesc poezia, iar când poezia începe să nu fie iubită ceva grav, alarmant se petrece într-o comunitate umană, căci poezia intră în ordinea firii și cântă ritmurile ei...

Jünger vorbește în acest fel ocolit de apariția violenței în societatea modernă și despre asasinat ca metodă politică. Contemporanii lui au văzut în sălbăticia jovială a mauretanelor cruzimea regimului fascist și sistemul lor de corupere a valorilor spirituale. Citit, azi, romanul întărește această credință.

Parabola sugerează însă mai mult decât atât. Ea pune în discuție o anumită ordine a lumii moderne și arată ce se întâmplă cu o comunitate umană atunci când, după citata propoziție al lui Pater Lampros, cuvântul, libertatea și spiritul nu mai formează o trinitate de ne separat. Asta în plan social. *Falezele* trimite însă și spre alt plan al existenței și anume spre stratul ei magic, spre ordinea magică a lucrurilor. Omul este pternic, inviolabil, incoruptibil câtă vreme respectă riturile (care sunt legile străbunilor, ferme de manifestare ale arhetipurilor) și vorbește încă limba plantelor și a șerplilor. Ne apare acum limpede de ce naratorul (om din nord, fost luptător în ordinul *Cavalerilor purpuri*) și părintele Otho pregătesc cu osădie la schitul de la Rauten opera lor majoră: *herbariu*. El vor să păstreze memoria naturii și știința ei. Pe amândouă le pângărește însă Marele Pădurar, spiritul mlaștinei, omul

resentimentului și al violenței, tiranul care, nerespectând ordinea naturii, nu respectă nici omul; e spiritul orbirii și al distrugerii, dușmanul cel mai hotărât al spiritului... Naratorul, părintele Otho, Pater Lampros se apără de Marele Pădurar prin ceea ce s-ar putea numi credință în incoruptibilitatea spiritului superior. „Puterile noastre superioare rămân inviolabile, ca în niște cartele de cristal”, spune Naratorul. Simbolul inviolabilității, incoruptibilității spirituale este în *Faleze* oglinda lui Nigromontenus. Nu are darul de a da lucrurilor „securitatea în neînțelegere”. Schitul Rauten arde și, o dată cu el, arde și opera celor doi călugări. O lege a existenței se împlineste (pieirea), alta îi ia locul: „Recolta multor ani de muncă pierde astfel căzând pradă elementelor, iar o dată cu schitul se prefăcea în cenușă și opera noastră. Dar pe pământul acesta nu ne e îngăduit să ne buziem pe împlinire și fericit trebuie să fie considerat acela a cărui voință nu trăiește prea dureros în strădania lui. Nu se clădește nici o casă, nu se făurește nici un plan, la care piatra de temelie să nu fie pieirea, și nu în operele noastre sălășluiește viața nepieritoare din nou”.

Mai trebuie câteva exemple pentru a da o definiție acceptabilă a romanului parabolic și, în genere, a *parabolicului* în romanul modern. Reținem o unică idee: parabolicul apare în momente de dificultate a realismului și are capacitatea de a spune pe alte căi ceea ce opera realistă nu poate spune. Uneori spune chiar mai bine, mai elocvent și îmbrățișează o categorii mai largă de probleme.

ISTORIE LITERARĂ

AL. PIRU

DRACULA

și legendele cu vampiri

Prin 1968, dacă-mi aduc aminte, am primit la Facultatea de Filologie din București vizita profesorului american de origine română Radu Florescu care, având în vedere că introdusese în literatură română veche din 1961 (ed. III, 1970) un capitol cu titlul Legende germano-ruse despre Vlad Tepeș, mi-a cerut detalii bibliografice cu privire la acest subiect. L-am trimis la lucrarea lui Ion Bogdan, **Vlad Tepeș și narațiunile germane și rusești asupra lui, București, 1896** și ediția revăzută și completată de P.P. Panaitescu, **Croniclele slavo-române din sec. XV-XVI** publicate de Ion Bogdan, București, 1959, la studiul lui C.I. Karadja asupra incunabulelor germane despre cruzimile lui Vlad Tepeș din 1934 și la principalii istorici români. După patru ani de investigații în România și în bibliotecile străine, Radu Florescu a publicat în 1972 împreună cu Raymond T. McNally la New York, Graphic

Society Greenwich, Connecticut în **Search of Dracula. O istorie adevărată a lui Dracula și a legendelor cu vampiri** care s-a bucurat de o bună faimă, fiind tradusă în franceză în 1973 și, după douzeci de ani, și în românește de Antoaneta Ralian (În căutarea lui Dracula, București, Editura Fundației Culturale Române, 1992). Între timp au apărut însă în românește, despre același subiect, trei cărți pe care le-am prezentat în **Marginalia** (1980) și **Debuturi** (1981): Ștefan Andreescu, **Vlad Tepeș (Dracula) – Între legendă și adevăr**, Buc., Minerva, 1976; N. Stoicescu, **Vlad Tepeș, București, Ed. Academiei**, 1976 și Ion Stăvărș, **Povestiri medievale despre Vlad Tepeș – Dracula**, studii critice și antologie, București, Ed. Univers, 1978. În ediția din 1985 a cărții lui Radu Florescu și McNally, sunt citate numai primele două, a treia, aproape un rezumat din toate, nu. Studiile românești dinainte

de revoluție erau obligate să reabiliteze figura, ce-i drept, viteazului voievod valah care însă a devenit celebru, pe lângă faptele sale de arme și prin firea sa ciudată de o mare ferocitate care i-a adus porecla de Draculea (așa semna), Dracula, fiindcă, între altele, era și posesor al ordinului Dragonul. Ideea că ar fi fost vampir au răspândit-o legendele germane. despre el, ca și romanul englezului Briam Stocker din 1897, **Dracula**, localizat în Transilvania. Desigur contele Dracula, personaj de ficțiune, nu se suprapune cu modelul său real, Vlad Tepeș, care, mai mult decât un vampir, era un sangvinar. În epoca sa, scriu autorii, nu era singurul. Existau în această vreme Ludovic al XI-lea (1423-1483) regele „Păianjen”, Ludovic Storza „Maurul” (1452-1508), papa Alexandru al VI-lea Borgia (1431-1503), Sigismund Malatesta (1417-1468), Cesare Borgia (1476-1507), personaje fioroase, cu totul inumane, în ciuda umanismului Renașterii. Un voievod al Transilvaniei, Ștefan Bathory, ar fi ajutat pe Vlad Tepeș să revină la tronul țării Românești în 1476. Acesta e altul decât Ștefan Bathory de Șimlău, voievod al Transilvaniei între 1519-1533 și altul decât Ștefan Bathory, voievod al Transilvaniei între 1571-1575, principe și rege al Poloniei între 1576-1581. Din această familie, alături de fratele

Christofor Bathory, tatăl lui Sigismund Bathory învins de Mihai Viteazul la Guruslău și de vărul Andrei Bathory, cardinalul ucis de secuți în 1599, mai făcea parte și Elisabeth Bathory (1560-1614), supranumită Contesa Sângeroasă care și-a păstrat numele de familie după ce s-a măritat cu contele Ferenc Nádasdy. Contesa făcea băi de sânge pentru a-și menține tinerețea, a ucis 650 de fete, a fost judecată și condamnată, murind în închisoare la 54 de ani. A se vedea cartea Sabine Baring-Gould, **The Book of Werewolves**, London, 1865, posibilă sursă a lui Briam Stocker, cum crede Roberto Leydi în **Europeo nr. 1** (ianuarie 1972): **Dracula era una donna** și Gabriel Ronay în **Exploding the Bloody Myths of Dracula and Vampires**. Dintre cele peste o sută de filme cu Dracula, mai importante sunt patru: **Dracula**, SUA, 1931 cu Bela Lugosi, **Groaza de Dracula**, Marea Britanie, 1958, cu Christopher Lee, **Sânge pentru Dracula**, Marea Britanie, 1965, cu același Christopher Lee, **Noaptea lui Dracula**, Franța, 1972. Am văzut la Roma în 1969 un film despre Contesa Sângeroasă (Elisabeth Bathory), iar la Paris în 1974, cu Christopher Lee și în regia lui Jesus Frasco, **Les Nuits de Dracula**.

Van deme quaden thyrâne Dracole wyda.

Portret imaginar al lui Vlad Tepeș. Xilografură pe coperta celui mai vechi ediții cunoscută (1488) a narațiunilor germane despre Dracula. (Exemplarul de la Magyar Nemzeti Muzeum-Budapesta).

După nașterea domnului nostru Cristos, anul 1456, Dracula vodă a făcut multe lucruri groaznice și înfricoșătoare, după cum scrie mai jos:

Mai întâi guvernatorul Transilvaniei a pus să fie omorât Dracula cel bătrân. Iar Dracula fiul împreună cu frații săi și-au lăsat credința lor, au trecut la creștinism și au jurat să apere credința creștină. Acest

Dracula vodă (cel mai mare dintre frați) a fost înscăunat în același an ca domn în Valahia. Întâi a dat ordin să fie omorât Vladislav vodă care fusese aici domn. Scurt după aceasta a pus să fie arși în Țara Bârsei, în satul cu nume Becheni, împreună cu mulți bărbați și femei, tinerii și bătrânii. Pe unii i-a dus acasă în Valahia legați cu lanțuri de fier și aici i-a tras în țepă.

Despre Dracula vodă, tiranul cel mare

Item, pe toți băieții care au fost trimiși în țara sa pentru a iscodi i-a încautat într-o cameră și i-a ars, au fost vreo 400.

Item, a făcut pace, însă a tras în țepă o multime de negustori și cărăuși din Țara Bârsei. A nimicit un neam întreg, i-a tras în țepă de la cel mai mic până la cel mai mare, tineri și bătrâni.

Pe mulți țărani i-a îngropat goi până la brâu, pe unii i-a fript și jupuit.

Item, s-au trimis emisari din regatul Ungariei de la sași și din Ardeal, în număr de 60, în Valahia; pe aceștia Dracula i-a făcut să aștepte cinci săptămâni, a ordonat să li se trimească multe țepe la han, așa că erau foarte îngrijorați. Asta a făcut-o, fiindcă se temea de trădare. A trecut în Țara Bârsei, a împrăștiat grâu și a ars toate grânarele. A făcut prizonieri și i-a dus afară din Brașov (numit astfel); acolo Dracula a incendiat capela Sf. Iacob și a ars suburbia.

Item, când s-a luminat de ziua a tras în țepă, la capela de pe munte, bărbați și femei, tineri și bătrâni, după ce înainte se așezase între ei și mâncase acolo cu multă poftă.

Item, a ars și biserica Sf. Bartolomeu și a luat toate odăjdiile și toate potrele.

A trimis pe unul din căpitani săi într-un sat mare cu numele de Codlea, cu ordin să-l ardă. Dar acest căpitan nu a vrut să ardă satul, din cauza opunerii sătenilor. Căpitanul s-a întors la Dracula și i-a spus: „Nu am vrut să ard, așa cum mi-ai poruncit.” Pe loc l-a tras în țepă pe acel căpitan.

Item, au venit negustori și alt popor din Țara Bârsei către Dunăre, spre Predeal, în număr de vreo 600; pe toți i-a tras în țepă Dracula și le-a luat măturile.

Item, Dracula a dat ordin să se facă cazane mari având deasupra scânduri cu găuri, și a pus oamenii să bage capul prin ele și astfel i-a închis și a dat ordin să se umple cazanele cu

apă, să se facă foc mare dedesubt, așa că oamenii au urlat jalnic până ce au fieri.

Item, și-a imaginat un chin groaznic, de nespus, și anume: a pus să fie trași în țepă sugarii la pieptul mamelor lor, așa că acești copii s-au zbatut la pieptul mamelor până ce au murit. De asemenea, a pus să fie spintecați sânii mamelor, a băgat capul copiilor înăuntru și i-a tras pe ambii în țepă.

Item, a tras în țepă, tot felul de oameni, creștini, iudovi și păgâni, care pe unde, așa că s-au zbatut foarte mult și au orăcăit ca broaștele. Apoi a pus să fie trase în țepă și mâinile și picioarele lor și a zis în limba lui: „Cât de drepti stau acum!”, și s-a bucurat mult.

Item, a prins într-o zi un țigan care furase. Atunci au venit ceilalți țigani la Dracula și i-au spus să li-l dea lor. El le-a zis că trebuie spânzurat și chiar ei trebuie să-l spânzure. Ei au zis că nu au obiceiul. Atunci Dracula a fierit țiganul într-un cazan și i-a pus pe ceilalți să-i mănânce carnea și oasele.

Item, într-o zi a fost trimis la el un om onorabil, care s-a dus la oamenii trași în țepă (Dracula mergea printre ei parcă ar fi fost într-o pădure). Acesta i-a spus lui Dracula: „De ce te plimbi prin duhoarea aceasta?” Dracula l-a întrebat dacă-i pute, acesta a răspuns: „da”. Dracula a pus imediat să fie tras într-o țepă înaltă, ca ceilalți să nu-i mai pută.

Item, un preot a spus în timpul predicii că păcatele nu pot fi iertate decât dacă înapoiezi bunul furat. Dracula a invitat pe preot în casa lui și s-a așezat cu el la masă. Dracula și-a muiat pâine albă în supă pe care voia s-o mănânce singur. Preotul a scos bucata și a mănăcat-o. Dracula: „Nu ai predicat azi că nu se iartă păcatele decât dacă înapoiezi bunul furat?” Preotul: „Da!” Dracula spuse: „De ce mi-ai mănăcat pâinea pe care mi-am muiat-o?”. Imediat, l-a tras și pe el în țepă.

Item, Dracula a venit în Ardeal spre Târlaciu, aici a pus să fie tocată lumea ca varza, pe ceilalți i-a dus acasă și i-a tras în țepă.

Item, într-o zi, a poftit la masă pe toți boierii și oamenii cu vază din țara sa; după masă l-a întrebat pe cel mai bătrân căi voievozi (domni) au fost în țara sa. Așa l-a întrebat pe toți, unul după altul. Fiecare a spus ce a știut. Unul a zis că 50, altul 30, nici unul nu a spus 7, cum a zis el. Așa că i-a tras pe toți în țepă. Au fost în număr de vreo 500.

Item, a pus să fie ascuțiți oamenii pe tocile până au murit și a făcut multe lucruri neomenești care se spun despre el.

Item, a avut o fiitoare care spunea că a rămas gravidă de la el. Dracula a adus femeii și moașe s-o vadă, acestea au spus că nu este însărcinată. Atunci a spintecat-o de jos în sus până la sân, spunând că vrea să vadă unde este fătul său sau unde a fost.

Item, de la Sibiu, au fost trimiși soli în Valahia, aceștia au spus ce jale au lăsat acasă, că au văzut morți și oameni trași în țepă cât o pădure.

În anul Domnului 1456 a venit Dracula în Valea Jiului mare, acolo a omorât 25.000 de oameni de tot felul: creștini, iudovi și păgâni, printre aceștia au fost cele mai frumoase femei și fecioare care fuseseră păstrate de slujitorii săi; ei l-au rugat pe Dracula să le dea lor de soții. Atunci Dracula a pus să fie tocați ca varza cu săbii și spade, bărbații împreună cu femeile și fecioarele.

Acesta a făcut-o, deoarece țara era tributară Turciei, iar turcii i-au cerut de multe ori tributul; el le-a spus că vrea să-l dea personal. A mers prin țară, lumea i-a ieșit călare înaintea cu gândul la tributul pe care trebuia să-l dea împăratului, așa că a sosit o ceată după alta. Când a văzut Dracula

(continuare în pag. 15)

Valeriu CRISTEA

O NOAPTE FURTUNOASĂ (DE COȘMAR) LA "EVENIMENTUL ZILEI"

Că intervenția mea electorală la TV în sprijinul candidaturii la președinție a dlui Ion Iliescu (în cadrul emisiunii din seara de marți 15 septembrie a.c.) a avut, totuși, un efect mi-au dovedit-o, a doua zi, miercuri, telefoanele de felicitare pe care le-am primit, de la cunoscuți și necunoscuți, dar mai ales, joi, rândurile pe care dl Ion Cristoiu mi le-a dedicat în cronică sa politică din „Evenimentul zilei” (v. nr. 75 din 17 septembrie a.c. al cotidianului). În intervenția mea televizată porneam de la un clip absolut idiot și deci absolut neconvincător (de parcă un clip trebuie nu să convingă, ci să nu convingă) al Convenției Democratice, clip care relua străvechia imbecilitate post-revoluționară Iliescu = Ceaușescu și care, vorba d-lui Cristoiu, „respira, de la un capăt la altul, ură, incitare la violență”, veștejiam tocmai de aceea ura și incitare la violență și propuneam alegătorilor să țină cont, atunci când vor opta, și de criteriul neînveninării. Nu, zice d-l Cristoiu, „ură, incitare la violență” respiră, „de la un capăt la altul”, clipul prezentat de d-l Ion Iliescu, clip care cuprindea și intervenția mea. Mă rog, fiecare e liber să înțeleagă cum poate sau cum vrea... În mod deosebit însă l-a impresionat pe d-l Cristoiu „imaginea” mea: „Imaginea criticului literar Valeriu Cristea asudând din greu, cu nasul vârat în hârtii, asupra unui text care nu exprimă altceva decât refuzările sale îndelung acumulate, va rămâne, pentru multă vreme, ca un coșmar în amintirea multor telespectatori.” Chiar așa? Ca un coșmar? Hai să zicem că așa va rămâne... Nu doresc să pun în discuție imaginea pe care d-l Cristoiu și-a făcut-o despre imaginea mea. Chiar dacă o anumită curiozitate mă împinge să-l întreb cu ce (cu al cătulea) simț a realizat că (pardon!) asud „din greu”, șiroaie de transpirație nefiind totuși vizibile pe micul ecran. Sau dacă până la mine nu s-a „cîtit” niciodată la televizor? Nu țin minte să fi afirmat vreodată că m-aș considera un Făt-Frumos sau că așa fi un ins telegenic. Se prea poate deci ca să mă fi înfățișat milioanele de telespectatori, dacă nu întocmai așa cum mă descrie prea-cinstitul redactor-șef al „Evenimentului zilei”, oricum, nu cum așa fi vrut. Mă consolez cu faptul că nu toți putem arăta ca d-l Ion Cristoiu!

O singură nedumerire mi-aș permite să exprim, și anume în legătură cu „refuzările” pe care Alain Delonul publicisticii noastre politice mi le atribuie din belșug, fără să clipească. De ce

le-aș avea, de ce așa fi, așa cum vrea dl. Cristoiu, un jalnic tip refutat? La nivelul talentului meu, mă consider, ca scriitor, istoric și critic literar, pe deplin realizat, oricum cu mult peste speranțele pe care, la început de drum, mi le punem în mine însumi. Am publicat vreo 12 cărți, care s-au bucurat de numeroase cronici elogioase. Nu doresc să-l pliticesc pe dl Cristoiu cu o bibliografie. L-aș trimite totuși (nu, nu unde credeți dvs. ci) la numărul din 20 octombrie 1988 al revistei „România literară”, număr în care dl Nicolae Manolescu a recenzat cartea mea de amintiri, *După-amiaza de sâmbătă*. Chiar presupunând că până în acel moment așa fi fost cel mai refutat om din lume, citind aprecierile, desigur exagerate, ale reputatului critic, m-aș fi vindecat pe loc și definitiv. Aproape jumătate din cărțile mele au fost distinse cu premii ale Uniunii Scriitorilor iar una - cu premiul Academiei. Am avut apoi și am o viață de familie fericită cum puțini alții au avut ori au. Nu am nutrit și nu nutresc nici un fel de ambiții sociale sau politice. Pot dovedi că atât înainte de 1989, cât și

contest talentul de portretist al dlui Ion Cristoiu. Chiar dacă în cazul de față mi se pare ca dl. Cristoiu a „ciupit” un pic, portretul pe care mi-l schițează în „Evenimentul zilei” amintindu-mi de un alt frumos portret grotesc ce mi-a fost făcut cu ani în urmă, în revista „Tomis”, și pentru care îi sunt îndatorat dlui Alex. Ștefănescu, o altă mândrețe de bărbat, foarte telegenic și talentat și el, și bun amic cu dl Cristoiu. Când zici Cristoiu zici Alex, și viceversa. Ambii, veterani ai luptei anticomuniste, pe deasupra...

La acest nivel de înzestrare și realizare artistică nu se poate pune în nici un fel problema înfulețelor.

Până acum, m-am referit numai la ceea ce am găsit cu privire la subsemnatul în pagina întâi (acolo unde obișnuiește să scrie, și mi se pare că e absolut normal, dl Ion Cristoiu) a numărului din 17 septembrie a.c. al ziarului „Evenimentul zilei”. Trece acum la pagina a doua a aceluiași număr, fatidic pentru mine și unde, la rubrica „firul scurt”, nu mai puțin de zece cetățeni și cetățene, cu o singură excepție, anonimi și anonime, îmi pun întrebări (cam

nemulțumiți și indignați de intervenția mea televizată. Semn că orientarea politică a ziarului - care ce-i drept, are decența de a nu-și spune și independent ci doar „de informație” - a fost corect sesizată.

Voi încerca, în cele ce urmează, să răspund pe rând celor ce n-au putut să doarmă din cauza subsemnatului, ajuns, cum se intitulează grupajul de injurii de la p. 2, „obsesia nopții” (coșmar, obsesie - ce bine se leagă lucrurile) și care l-au găsit la post, la celălalt capăt al firului, mai mult sau mai puțin scurt, pe dl Daniel Chirea, mai mult sau mai puțin treaz. Deci: „O anonimă ar dori să știe dacă domnul Valeriu Cristea este al șaptelea candidat la președinție. Asta, deoarece a consumat jumătate din timpul afectat domnului Iliescu”. - Vă apreciez fina ironie. Nu, nu sunt al șaptelea la președinție.

„Dna. Carmen Sămăgescu remarcă ca dl. Valeriu Cristea a folosit în intervenția televizată sintagma „tandem armonios”. În calitatea dumnealui de critic literar, întreabă doamna Sămăgescu, nu știe oare, ce este un pleonasm?” - Ba da, d-nă Carmen (Sămăgescu sau Sămăescu? singurul „apel” care își dă numele și-l dă - sau e receptat de d-l Chirea - în două variante), știu ce este un pleonasm dar nu cred că tandem armonios constituie unul. Mai consultați dicționarele și reflecțiile, de exemplu, la perechile (tandemurile) don Quijote - Sancho Panza, ori Stan și Bran.

„Un anonim, este curios să afle dacă u. Iliescu i-a cedat o parte din timpul său de emisie dlui. Valeriu Cristea”

— Evident, da.

„Un anonim este indignat de faptul că Valeriu Cristea a afirmat: «Clipul Convenției este pentru idiști». Dl. Cristea, jignește astfel, foarte mulți oameni” - Nu jignește deloc „foarte mulți oameni” ci exclusiv pe idiști, al căror număr, sper, cred e relativ mic în România. Dacă doriți însă cu orice preț să vă considerați unul dintre ei, vă privește.

„Un anonim este convins că, prin intervenția sa, dl. Valeriu Cristea, a reușit performanța să-l depășească în prostie pe Adrian Păunescu, - partea proastă, pentru dvs., d-le anonim e că dl Adrian Păunescu, de care m-am delimitat și mă delimitez într-o serie de chestiuni, este nu numai unul din cei mai talentați poeți contemporani, ci și un om foarte inteligent. N-ați nimerit-o. Dacă vreți neapărat să mă jigniți (și asta vreți) comparați-mă cu un prost autentic. Căutați cu atenție în jur și cine știe, poate îl veți găsi. Vă asigur că e foarte aproape de dvs.

„Un anonim vrea să afle cum a fost răspândit criticul literar Valeriu Cristea, de Cotroceni, pentru reclama făcută dlui. Iliescu?” - În nici un fel. Și nici n-am așteptat vreo răsplătă. Pentru că eu nu am făcut reclamă, cum ziceți, ci mi-am

exprimat o convingere. Ceea ce, să știți, e cu totul altceva. Atât eu cât și soția mea trăim exclusiv din salarii și trăim mai greu ca oricând. Dar à propos, de ce mă întrebați? Pe la dvs., la opoziție, se (răs) plătește? Nu e pe convingeri, e pe bani (sau pe interese, privilegiu etc)?

„Un anonim îl întreabă pe dl. Valeriu Cristea dacă știe unde se afla dl. Coposu, în timp ce tovarășul Iliescu își făcea studiile la Moscova? Tovarășul critic, după părerea anonimului de la telefon, nu știe nici măcar să vorbească liber. Citește ca un semianalfabet” - Știu unde a fost dl Coposu și îl respect pentru suferințele prin care a trecut (nu și pentru înveninarea pe care aproape o simbolizează). Dar dacă ne-am apuca să-i culpabilizăm pe toți cei care n-au pe toți unde a fost dl Coposu, sau pe toți cei care au fost unde au fost dl Iliescu, unde am ajunge? În ce privește vorbitul, cititul, dacă sunt sau nu (semi)analfabet, a se vedea mai sus pasajul în care mă refer la scrisul, la cărțile mele. În fine, „tovarășul critic” ține să precizeze că nu a fost membru PCR. Dar d-ta, anonimule?

„O anonimă îl întreabă pe dl. Iliescu, dacă știe că Valeriu Cristea a fost, în vechiul regim, maior de securitate” - Acestei dne. anonime i-au răspuns în numărul trecut al „Literaturului” (v. textul intitulat *Eram maior și nu știam*). Aadau: nici soția mea nu știe ceea ce pretinde a ști în schimb doamna cea anonimă! Dar e posibil oare să nu-și fi dat seama dacă așa fi fost într-adevăr ceea ce dna zice că am fost? Gradul și arma pe care mi le atribuie cu atâta generozitate s-ar fi reflectat în bugetul familiei, în programul meu zilnic, în repetatele absențe de la domiciliu (căci ar fi fost musai, nu-i așa, să plec în misiuni secrete)... Și ar mai fi un argument: argumentul cizmelor, fala oricărui maior; cum de n-au fost ele atâția ani de nimeni remarcate, dintre ai mei, cum de nimeni dintre ei nu s-a împiedicat de ele? Căci nimeni n-a văzut vreodată la noi în casă măcar o pereche. Iar dacă cizme nu-s, nimic nu stă în picior și totul e ceea ce e: o obiectă calomnie. N-am fost niciodată, nici un fel de maior; nici în copilărie, ca d-l Goe!

„O anonimă este indignată de atitudinea dlui. Valeriu Cristea, care jignește fără pic de rușine Convenția Democratică «și pe noi toți» - Cât de încăpător este acest „noi toți” cu care vă laudați ne-au arătat-o alegerile de la 27 septembrie.

„Un anonim este dezgustat, deoarece au ajuns să ne insulte și «căteii de pază ai lui Iliescu», respectiv Valeriu Cristea.” - E dreptul dvs. să fiți „dezgustat”. Să vă spun sincer și eu sunt. Atenție, totuși, la acordul gramatical.

Lucas Cranach cel Bătrân - Moartea lui Holofern (detaliu)

după, am refuzat diverse funcții, mai mici sau mai mari. Nu m-au interesat, nu mă interesează. Așa că, sincer, nu văd de unde mi s-ar trage refuzările, de căutat, cu șanse mai bune de a fi în mod cert aflate, pe la alții.

Dincolo de aceste rezerve, nu

ironice), mă ironizează de-a binelea, mă critică și mai ales mă înjură, sau îmi furnizează prețioase informații cu privire la propria-mi biografie. Să remarc în treacăt că „Evenimentului zilei” i se adresează, în miez de noapte, telefonic, exclusiv cei

AMINTIRI DEGHIZATE

OV. S. CROHMĂLNICEANU

CRAMIBE REPETITA

Ceea ce se bagă îndată de seamă la Zaharia Stancu și face lesnicioasă pastişa e repetiția stăruitoare, maniacală a câte unui cuvânt. „Să fi mâncat miere... spune naratorul în *Desculț*. Și adaugă: „N-avem miere... N-au ei miere pe la casele lor. Miere acuriturile și chiaburii - alde Agara, alde Ulmaz, alde Naidin. Nu numai miere au. Au de toate, cât le trebuie și cât nu le trebuie”. Și ceva mai încolo: „Din când în când, nenea Sandu se supără. Ia o băta și bate salcâmi. Sunt sute de salcâmi în aria lor, salcâmi mai tineri, salcâmi mai bătrâni. Fiecare salcâm are coaja zdrelită. Nenea Sandu bate salcâmi de-i snopește. Salcâmi nu se supără. Salcâmi n-au glas. Salcâmi n-au nici ochi să plângă. Leapădă frunze. Cresc alte frunze în loc”... Alte zeci de exemple se pot da cu diulmul. Întrebarea este ce efect stilistic dobândește această repetiție?

Când am scris întâia oară despre *Desculț*, la apariția romanului, în 1948, felul cum apasă povestitorul pe anumite cuvinte mi s-a părut un semn al autenticității cu care Zaharia Stancu fixează o miefientă caracteristică țărănească. Ar funcționa aici o teamă ca nu cumva lucrurile relatate să-i aducă cine știe ce belea vorbitorului. Prin urmare, el își cântărește bine afirmațiile, procedează la o precizare a lor, întărește spuselor, repetându-le. Cred că nu greșim, dar funcția stilistică a acestor reiterări verbale ale lui Stancu era mai largă, am observat ulterior.

Mie, îmi plăcuse foarte mult *Desculț* și salutaseam apariția cărții în trei foiletoane din *Contemporanul*. Cred și acum că e un roman original și reușit, așa cum arătase și la început și nu după diversele „completări”, „dezvoltări” și „continuări” păgubitoare pe care i le-a adus mai târziu autorul. Marin Preda vorbea urât de carte. Îi supăra imaginea troglodită a satului românesc de acolo. „Unde s-au văzut la noi oameni cu botniță?”, îmi spunea furios. Era indignat mai ales de un amănunt, pe care-l invoca mereu drept argument decisiv. Stancu povestește că fiind băiat de prăvălie la nu mai știu ce patron hapsân, când îi aducea acestuia cafeaua, sorbea din ea câteva înghițituri și reconstitua apoi caimacul cu un scuipat gros. „O adevărată scârboșenie”, califica Marin gestul. „Cine face așa ceva e un linge-blide”. Am căutat în roman actul acesta de vindictă socială, cam degustătoare, e drept. Nu l-am găsit, dar consider că am păstrat în bibliotecă o ediție, a patra, din *Desculț* și Stancu a tot „îmbunătățit” cartea până a stricat-o. Poate îi ajunseseră la ureche vorbele lui Marin și a scos povestea cu scuipatul. Sau a cules-o Moromete de altundeva? N-am avut răbdarea, scriind acestea, să fac în prealabil o întrebare investigare¹⁾. Oricum, învinuirea este extraliterară. În romanul lui Zaharia Stancu satele din Câmpia Dunării arată, nu neg, ca niște așezări nefericite de „peoni” jigăriți și flămânzi, cum se întâlnesc prin filmele neorealiste sud-americane. Dar e o

viziune artistică și, câtă vreme are coerență estetică, își câștigă dreptul ei la existență în câmpul ficțiunii. Pe exemplarul meu din 1952, gășesc următoarea dedicație: „Tovarășului Ov. S. Crohmălniceanu, aceste pagini despre care au zece ani în urmă a avut multe cuvinte bune, cu prețuirea lui Zaharia Stancu”. Nu aceeași fusese opinia lui la Congresul Scriitorilor din 1956. Atunci mă atacase public foarte violent, pentru că aș fi arătat prea puțină prețuire romanului *Desculț* în timp ce el „umblă în sandale de aur prin lume”. Răceala mea față de o operă contemporană românească era - dădea să se înțeleagă vorbitorul - o expresie a cosmopolitismului pentru care fusese criticat cu nu mult înainte. Reproșul acesta m-a indignat; pe lângă că era absolut nedrept, dar și semnă de la o poștă a delațiune. Mi-am ieșit din fire și am ripostat cu vehemență. Îi aminteam lui Stancu că tratase romanul drept un eveniment literar, îi acordasem o maximă atenție și a deforma atât de nerușinat adevărul învățase probabil din fițuicile unde-și făcuse școala gazetărească. A ieșit mare scandal. Reprezentantul Comitetului Central, trimis să aibă grijă de buna desfășurare a Congresului, m-a muștrat cu asprime. Cum îmi permisese să pomenesc în spirit infamant de trecutul jurnalistic al lui Stancu, dând astfel apă la moară „dușmanilor noștri”, care-l calomniază? Pe scurt, îmi cerea să retractez afirmația respectivă. Am căutat eu să explic că mă apăsasem de o agresiune nemotivată și nu spuseseam nimic neadevărat, dar vorbeam la pereți. Răspunsul invariabil era: „De la d-ta se așteaptă să ai mai multă înțelegere politică!” În fine, am trimis un bilet prezidiului. Nu voiam deloc să-l ofensez pe scriitorul Zaharia Stancu căruia îi admir talentul și retrag, prin urmare, acele cuvinte ale mele susceptibile a-i aduce vreo jignire. Mi-a fost, când s-a citit textul, grozav de rușine. Cedasem unei rațiuni pe care aveam să o aud apoi, invocată mereu spre a justifica compromisiurile cele mai întristătoare.

Mai rușinat am fost însă peste câteva săptămâni cu ocazia unei vizite în Ungaria. Spiritele erau agitate, nu după mult timp avea să izbucnească revoluția maghiară. Un reprezentant al Uniunii Scriitorilor, venit să mă primească, m-a întrebat nedumerit, chiar pe aeroport, ce se întâmplase la Congresul nostru? Știa românește, urmărise dezbaterile și-l mira că ne certăm între noi, tocmai acum... „E o chestie de principiu, am încercat eu să-i lămuresc motivul ciorovăielii publice. Sunt unii scriitori care doresc să facă din critici agenții lor publicitari. Urmăresc practic să sustragă producția literară judecății de valoare, să o transforme într-o industrie cât mai rentabilă”. Interlocutorul meu maghiar asculta fără convingere cuvintele mele. „Știi - m-a întrerupt - aici se spune că a fost o gâlceavă între chiaburi!” Abia după ce avea să se petreacă la Budapesta în toamna anului, aveam să realizez justetea amară remarcii lui.

GRIGORE HAGIU

poetul „fărădemarginei”

Desen de Vasile Gorduz

Grigore Hagiu este, în contextul poeziei românești de azi, un destin.

Or, destinul presupune nu doar împlinire desăvârșită, ci și curmare fatală a drumului sau, cum ar spune chiar poetul, împlietire a pasării, „o curgere de pasăre împlietită”.

Dacă ne gândim și la moartea sa năprasnică, putem spune că el a rămas a proiecție de vis neîmplinit, o promisiune amănată, mastodontul sorit să rămână cerb.

Nichita Stănescu însuși îl cita primul pe lista iconoclaștilor înarmați cu lănci suave și porniți să lupte cu morile reale, ruginite și măcinând aerul epocii, lipsit de oxigen. A fost, conform sugestivului contur de portret stănescian, unul dintre primii care a strălămit letargia formelor fixe, seducându-ne cu lumina însoțitoare a înțelesului cuvintelor. „Bărbat de o eleganță interioară maximă, simpla apariție a lui Grigore prinde noi a dat și da colț poeziei. Mastodont din viitor, încă cerb, ne cutreieră metafora, iar prin inimă, cu precădere, auricolele” (*Fiziologia poeziei*, București, 1990, p. 444).

„Încă cerb”, cerb care nu s-a realizat pe deplin, ca să devină mastodontul, Grigore Hagiu a fost acela care a dat „colț”, adică personalitate poeziei românești.

Marca tragică a destinului său (mă gândesc, spunând acest lucru, și la acceptarea jurnalismului impus de epocă) l-a fixat într-o poziție intermediară între postura de cerb și aceea de mastodont. El a încremenit între mișcare și nemiscare, adică în punctul în care frumosul firav e rânit de moarte, după cum sună un vers celebru al său.

Demersul lui Grigore Hagiu este nu doar unul revoluționar, de sfărâmare a letargiei formelor fixe, ci de revivificare a straturilor ei scufundate zilnic în somn. Cerbul mângăia familiar cu fruntea trunchiului telor milenari, al stejarilor seculari și trasinilor tineri, reavându-le freamătul în actualitate. Împreună cu întreaga sa generație șaptezecistă, Grigore Hagiu a provocat prezentul viu al poeziei, legându-l organic de trecutul ei viu.

Nu ruptura, nu rațiunea polemică au fost programul acestei generații, ci armonizarea cu marile valori ale predecesorilor. Prin generalizarea valorii estetice, prin lărgirea și diversificarea sferii de inspirație și a modalităților de expresie, prin valorificarea mitului, a poeziei de viziune și meditație, prin situarea eului liric în prim plan, prin contactul cu valorile poetice autentice ale secolului nostru (faptul era remarcat și de Nichita Stănescu), poezii șaptezecistei se constituiau într-o generație-umbrelă, care unea, încuraja și stimula împlinirea unor personalități ca A.E. Baconsky, Aurel Rău, Geo Bogza, Eugen Jebelleanu, Tudor George, Leonid Dimov, Gellu Naum, ca Zaharia Stancu, Marin Preda, Fănuș Neagu, Teodor Mazilu, Ion Băieșu, Al. Ivasiuc, Nicolae Breban.

Este generația care pune în mișcare însăși *fărădemarginea noastră* (expresia este din poezia *Setea de unu* a lui Grigore Hagiu) între cei doi poli dialectici:

„spaima de număr multiplu” și „setea de unu”; este generația care pune în fața eului și a realului numeroase oglinzi, oglinzi paralele, și aceste reflectări și răstrângerii întrepuse relevă prezența fosnitoare a vieții ca și prezența mută a morții, abisul neființei alunecând și pierind chiar în eul contemplator. Nu întâmplător eminescianul „Nu credeam să-nvăț a muri vreedată” este reluat de Grigore Hagiu într-un memento existențialist al împlietirii când partea nemuritoare a ființei depășește efectiv ceea ce este muritor, supus trecerii: „Învăț-te din timp cu moartea, / ea e oprirea noastră cea mai bruscă / și cea mai împlietită / când trupul îți întrece prima oară / și fără-nțocorer / tot ce a fost nemuritor în tine...”

Conștiința de sine a poeziei românești este reactualizată de generația-umbrelă și pusă pe temeuriile purificării și reintrării pe albia ființei, care provoacă interogația, neliniștea metafizică, îngrijorarea sau, într-un cuvânt mai prozastic, problematizarea.

Elegantul cerb, care este Grigore Hagiu, aduimecă cu narile larg deschise aceste limanuri alternante ale certului și încertului; în ochii săi apare adeseori prăpastia măcinătoare și devoratoare.

El procedează compensativ: face ca parfumurile să se înmulțească, să fie exalate în efluvii de flori; caută să-și îngroape tot somnul în mireasma florii nenăscută a teiului sfânt, să readucă umbra înflorită a salcâmului în pragul casei, să proiecteze totul în umbra creierului gândind ce se lasă pe lume, să agite ploile cu potop de fulgere ca să izbucnească curând, să se sprijine cât mai mult pe pomii înfloriți ca să pornească în amurg cu ei în spinare, să inhaleze dulci guri de aer din univers.

Mai mult decât atât: cerbul este un înființator de univers primordial, populat de șerpi hipnotici, de miros de lapte matern și de zei ce fac noaptea dragoste. E un univers al gravității și gravității, al unui proces germinativ intens, care confundă sămânța în sământă, într-o sământă vastă, care atinge extrema senzaționalului și hibridul dorului. E universul privirii originare biagiene, în care stăpân mal este zeul Pan.

Poetul-cerb nu face altceva decât să umple această lume a primordiilor cu valori și cu ființă, proiectând visuri în visuri, fantome, himere, comete de cuvinte, sfere gravide, geruri cosmice, lumini pulverizate în umbre, gravități ce îmbătrânesc: „... dar tot ce atunci și acum se repetă / adâncul ce se umple cu zgomote de roi / de chipuri îmbinate / merit să ne disloce / poate să pună-n mișcare fărădemarginea noastră”. Cuvintele înseși se proiectează, transfigurează și pline de tăceri și goluri; în necuvinte, în „nemărginire”, „număpovestire” și „număvisare”.

Grigore Hagiu - iconoclastul a reușit să ne impună, astfel, icona via a unui univers sfâșiat de static și mișcare, de marginii și de fărădemargine.

Mihai CIMPOI

¹⁾ Descopăr acum că amănuntul există. Dar se află în *Rădăcinile sunt amare*.

Teohar MIHAHAŞ

ÎNTOARCEREA

Mă întorcem în pământurile natale, după 40 de ani de rătăciră. Aveam, la plecarea, 15 ani și, mână de sărăcie; dar și de un impuls odiseic de a mă tot duce, de a cunoaște lumea, de a mă confrunta cu ea, precum și de o sete de provocare, cucerire și afirmare în fața ei și a oamenilor, de o dorință amară de a mă reîntoarce împlinit, om învâtat și bogat, ca să se uite atunci toate fețele cu jind la mine, și nu ca în anii primei mele tineriți sărmane, doar unele, foarte puțină la număr, sărăce și urâte, (dar nu chiar urâte) am luat-o din loc.

Fuieram înaripat un fel de wanderlied, sfidând chiar disperarea fără margini a mamei care, rămasă acolo, peste piatra de la rîul Murgani, vedea și simțea limpede că n-are să mă mai vadă. Eu însă nu vedeam și nu simțeam altceva decât drumul meu spre viitor și elanul lansării asupra lui.

Plecarea voioasă, solară, răsunătoare pe dinlăuntru ca un fel de marș triumfal... iar acum, întoarcerea se arăta sumbră, podidită de neguri, cu noduri în grumaz, de plumb, și moliciuni pe la genunchi și glezne, cu zăbranic greu peste inimă, peste ochi, peste amintirea toată. Nu înaintam, ci parcă mă tărâm după mine, tărând în același timp tot pământul din care m-am zămislit cândva, pământul copilăriei și al tineriei, al întregului lanț de înaintași de până la mine, cu toată stihia lor ceoșoasă, cu munții, cu apele și toate celelalte elemente ale naturii cuprinse în granițele Tanarei, locul în care mi-a fost dat să văd lumina soarelui.

Până a nu atinge limita hotarelor ei mă simțeam un fel de turist... Locurile îmi păreau oarecum familiare, cu toate că în mine răzbea la răstimpuri emoția unei afinități, unele chemări nălcuitoare și niște aduceri aminte vagi, dar pe măsură ce mă apropiam de pământurile Tanarei simțeam că se surpă în mine rînd pe rînd niște ziduri, deschizând înaintea mea perspective semiramice, tremurătoare până la cer din adâncurile ultime ale sufletului și memoriei. Tremuram și-mi venea să cânt în surdina un cântec trist, de litanie, și deveneam, pe nesimțite, cu întreaga creatură mea, singură la acea oră, o înalt învăluitoare litanie. Tristețea cu tristețe se vindeca.

Când am trecut peste primul prag al hotarelor, brusc, am izbucnit într-un răsnet de orgă. Eram o catedrală, iar catedrala aceea era pământul meu zămislitor, cu munții, cu apele, cerul și toate celelalte ale sale mistere.

Mă uitam în jurul meu cu grijă, ca nu cumva să deranjez pacea celorlalți călători din microbuz, cu acele armonii ce-mi sunau numai mie.

Dar oamenii priveau înainte, închiși în rosturile lor; numai unul mărut și cu priviri scoțitoare-mprejur, care stătea în picioare - alături de un altul, tot în picioare, dar înalt, mai tânăr, cu barbă albastră, ochii verzi și groși de Caius Iulius în mijlocul bărbiei, superb răsucit înspre buze - mă spiona cu atenție, neconțent.

Mi-am revenit din înluminata aceea litanie a reântării cu mine însumi, cu pământurile mumă, când l-am auzit spunându-i celuilalt: „Asta este

Haru al lui Madara ... El este, mi-l aduc bine aminte.

- Nu știu ... Nu-l cunosce. Eu eram mic când a plecat. Nu mi-l aduc aminte..., a răspuns sec celălalt.

- El este. Mă duc să-l agrăesc. Sigur, el este, Haru Madara.

De unde până atunci inima mea era o catedrală aprinsă, inundată de răsunetele orgii. acum s-a făcut dintr-o dată mică. Nu doream să fiu recunoscut. Mă gândeam să intru în comună ca orice călător, să trag la hotel, să mă prefac că nu cunosco limba asteclor, să mă duc la locurile dragi inimi: mele, să mă tăvălesc acolo amaric, în pustia lor îmbălsămată, sub cerul smălțuit cu albastru biblic, gol, să plâng, să mă tânguiesc, să mă căiesc, să urlu de durerea bucuriei regășirii și de jalea de-a nu putea reinvia ceea ce a fost cândva, să las să-mi cadă lacrimile peste locul de la izvorul apelor, să las să se oglindească-n ochii mei stelele nopții, tremurătoare luminoase precum lacrimile mele, să apuc în gură smocuri de iarbă cu pământ cu tot și să le mestec mistuindu-le în mine până la euharistică, la voluptatea erotică; să-mi chem din moarte căniin Semo și Davelli, să-mi strig soții de prin coclauri, să-mi ademenesc iubitele... să rechem spaimile și vedeniile singurătății de atunci ale copilului și tanărului solitar ale privelștilor fabuloase ale unei lumi sălbătice prin vraja ei, ca de o altă planetă, din altă ordine

fluierând un wanderlied ca atunci, ci acoperit de dolii mulțumiri de a-mi fi atins și împlinit o puternică, veche dorință: aceea de a mă revedea în empireul natal.

- Dumneata nu ești Haru Madara?
- ... am ridicat eu din umeri ca și cum nu aș fi înțeles ce-mi spunea.
- Nu-ți amintești când făceam steaua și colindam prin noaptea de Crăciun?
- ... ridic eu și mai apăsat din umeri.
- Nu ne spuneai tu poezii frumoase și alte multe povești din cărți, și noi, împrejurul tău, te ascultam ca la biserică... apoi te-ai dus și te-am pierdut.
- ... am ridicat eu din nou din umeri, ținându-i așa ridicată mult timp a bunăvoință, dar totodată invitându-l amabil să-mi dea pace, căci nu pricepeam, vezi Doamne, ce-mi spunea.
Omul s-a retras vestejit la locul său, înclinându din colțul buzelor care, fie că ar fi vrut să plângă, fie să mă dojenească, știind el bine că eu sunt acela și nimeni altul. Când nu-l înșală mintea, dar că ... eu ...

Ca un cuțit a intrat în inima mea, cu tăis rece, ultima vorbă pe care a adresat-o celui de lângă el, după ce s-a îndepărtat de mine. „El este!“ Apoi a tăcut măr până ce am ajuns la destinație, mișcând întruna din buze nervos, ca și cum ar fi vrut să-și oprească o emoție de jignire sau de-a plânge.

Am ajuns. Pe întreg parcursul, de la intrarea în

cu înfățișări de panteră, veneau înspre mine, îmi dădeau târcoale, se strecurau în sufletul și sângele meu, iar acolo avea loc un sărut magic, euharistic, între mine și locurile toate pe care le-am călcat cândva, trezite în memoria mea acum; între acele locuri amintite și cele aievea stătătoare, acolo unde le-a așezat creațiunea.

Am coborât, ca, cu orice călător străin, am tras la hotel din chiar la dreapta stației de oprire a microbuzului.

Înfiorat, timid și fericit, am aruncat o privire de jur-împrejur... Dezamăgire: lucrurile toate mi se arătau mult mai mici de cum le vedeau ochii mei în vârsta copilăriei, distanțele mai scurte, munții cei mari de la apus care mi se păreau atunci cât Himalaia de mari și de înalți, acum nu depășeau cota de 2.500 de metri altitudine și, de unde altădată credeam că trebuie să mor întâi și-apoi să-i pot uca, ori să mă prefac în vultur ca să mă pot înălța pe vârful Toaca, acum mi se păreau că-i pot urca ușor, fluierând, în numai câteva ceasuri de mers.

Tina era stăpâna micului hotel, format din trei camere, una în care locuia ea și celelalte două pe care le închiria la trecători. Era aproape de vârsta mea, dar apa, aerul și duhul pământului, ca și felul firesc, liber de viață au păstrat-o tânără, mult mai tânără decât vârsta ce o avea, plină fără să fie multă și cu teamă caldă întrâna, cutremurată întruna în surdina de un fel de neastâmpărilor femeilor păstrate în sihăstrie, cu obraji albi, irizați ușor cu roz și cu un întuneric aprig mișcător în adâncul ochilor mari, impresurată dureros de o zare sărzătoare, albă, desenată parcă de un artist a cărui mână n-a atins niciodată trupul de femeie.

Primea de sub sprâncenele dese la tine, dar această ținare la distanță te chema înspre ea cu și mai multă înverșunare, iar la gândul că ai fi putut s-o cuprinzi în brațele tale și s-o săruți, îți se părea că începi să râsuni din toate țările și ponoarele din tine înspre ea.

Ne-am privit ca într-o întâlnire ce-a avut loc după o foarte îndelungată așteptare. Am stat unul înaintea celuilalt ca două strigăte, în două oglinzi, ca două teribile semne de mirare, două torțe gata să se stingă una-n cealaltă ... dar n-am scos nici unul nici un cuvânt. Parcă de ieri nu ne văzuserăm, atât de firească ne-a fost dorința la amândoi de a ne reîntâlni, dorință care era aievea cu aceea din clipa când ni s-au întâlnit pentru prima oară ochii - în urmă cu peste treizeci de ani.

Ca omul din biblie, cel care-a fugit fără să se uite înapoi dinaintea focului de pucioasă arătat în fața porților, așa am fugit eu din fața acelei femei preschimbată-n torță, ca alungat de-o vină de neiertat.

Parcă ar fi vrut să mă blesteme. Așa îmi spunea trupul de o oasele mele, sângele care îl asalta în tumult.

Am coborât treptele grăbit ca un urmărit de o vindictă, de o erinie și-am intrat în sala de jos, în cafenea.

Cafeneaua era plină de oameni tineri, de fum și ru-moare. Tinerii vorbeau o altă limbă decât aceea a astecilor velhi. Aceasta m-a durut și-aș fi urlat cu jale mare la ei, ca profetul, dacă nu m-ar fi țintit locului un om cam de aceeași vârstă cu mine, negricios și balaooacheș, ce sta singur în picioare, între mese, așteptând parcă ceva. S-a îndreptat spre mine încet - parcă în compli-citate cu gândul meu de a ră-

cu infașări de panteră, veneau înspre mine, îmi dădeau târcoale, se strecurau în sufletul și sângele meu, iar acolo avea loc un sărut magic, euharistic, între mine și locurile toate pe care le-am călcat cândva, trezite în memoria mea acum; între acele locuri amintite și cele aievea stătătoare, acolo unde le-a așezat creațiunea.

Am coborât, ca, cu orice călător străin, am tras la hotel din chiar la dreapta stației de oprire a microbuzului.

Înfiorat, timid și fericit, am aruncat o privire de jur-împrejur... Dezamăgire: lucrurile toate mi se arătau mult mai mici de cum le vedeau ochii mei în vârsta copilăriei, distanțele mai scurte, munții cei mari de la apus care mi se păreau atunci cât Himalaia de mari și de înalți, acum nu depășeau cota de 2.500 de metri altitudine și, de unde altădată credeam că trebuie să mor întâi și-apoi să-i pot uca, ori să mă prefac în vultur ca să mă pot înălța pe vârful Toaca, acum mi se păreau că-i pot urca ușor, fluierând, în numai câteva ceasuri de mers.

Tina era stăpâna micului hotel, format din trei camere, una în care locuia ea și celelalte două pe care le închiria la trecători. Era aproape de vârsta mea, dar apa, aerul și duhul pământului, ca și felul firesc, liber de viață au păstrat-o tânără, mult mai tânără decât vârsta ce o avea, plină fără să fie multă și cu teamă caldă întrâna, cutremurată întruna în surdina de un fel de neastâmpărilor femeilor păstrate în sihăstrie, cu obraji albi, irizați ușor cu roz și cu un întuneric aprig mișcător în adâncul ochilor mari, impresurată dureros de o zare sărzătoare, albă, desenată parcă de un artist a cărui mână n-a atins niciodată trupul de femeie.

Primea de sub sprâncenele dese la tine, dar această ținare la distanță te chema înspre ea cu și mai multă înverșunare, iar la gândul că ai fi putut s-o cuprinzi în brațele tale și s-o săruți, îți se părea că începi să râsuni din toate țările și ponoarele din tine înspre ea.

Ne-am privit ca într-o întâlnire ce-a avut loc după o foarte îndelungată așteptare. Am stat unul înaintea celuilalt ca două strigăte, în două oglinzi, ca două teribile semne de mirare, două torțe gata să se stingă una-n cealaltă ... dar n-am scos nici unul nici un cuvânt. Parcă de ieri nu ne văzuserăm, atât de firească ne-a fost dorința la amândoi de a ne reîntâlni, dorință care era aievea cu aceea din clipa când ni s-au întâlnit pentru prima oară ochii - în urmă cu peste treizeci de ani.

Ca omul din biblie, cel care-a fugit fără să se uite înapoi dinaintea focului de pucioasă arătat în fața porților, așa am fugit eu din fața acelei femei preschimbată-n torță, ca alungat de-o vină de neiertat.

Parcă ar fi vrut să mă blesteme. Așa îmi spunea trupul de o oasele mele, sângele care îl asalta în tumult.

Am coborât treptele grăbit ca un urmărit de o vindictă, de o erinie și-am intrat în sala de jos, în cafenea.

Cafeneaua era plină de oameni tineri, de fum și ru-moare. Tinerii vorbeau o altă limbă decât aceea a astecilor velhi. Aceasta m-a durut și-aș fi urlat cu jale mare la ei, ca profetul, dacă nu m-ar fi țintit locului un om cam de aceeași vârstă cu mine, negricios și balaooacheș, ce sta singur în picioare, între mese, așteptând parcă ceva. S-a îndreptat spre mine încet - parcă în compli-citate cu gândul meu de a ră-

mâne necunoscut - s-a apropiat, a desfăcut cuviincios brațele, a dilatat și mai mari ochii, ne-am îmbrățișat, ne-am privit lung unul pe celălalt, și el, strângându-mă din nou cu grijă la pieptul său, mi-a șoptit în taină: „In sfârșit ai venit! Dragul nostru!“

Tinerii de la masă au stat în loc o scurtă vreme, amuzându-se cam batjocoritor la vederea străinului care se îmbrățișa cu un țigan, apoi și-au reluat jocul de table sau cărți, sorbind câte un picur din stăherele cu băutura tare ce pătea înaintea lor pe mesele de joc, vorbind mult și alandala, pe multiple imrosuri și timbre vocale, într-o limbă asemănătoare cu a păsărilor și-a șerpilor, mult deosebită de cea a velhilor asteci, care de la împărății cei mari ai Râmului o primiseră.

- Așteaptă-mă numai puțin, a reluat aproape în șoaptă prietenul, că mă întorc numaidecât.

A ieșit la rezeala. Eu m-am așezat la o masă și am cerut cafeleiui, mai mult prin semn, într-o limbă străină și de a velhilor, dar și de cea care se vorbea în cafenea, să-mi aducă un degetar de rachiu amar și tare foarte.

L-am dat pe gât. Am cerut al doilea. L-am aruncat în amarul din mine și pe acesta, spre umirea atât a hanguluii, cât și a soției lui care se minuna și se întreba în sinea ei, de după teigheea, că cine putea fi omul străin, care... nu părea să fie chiar străin, ba, știu eu...? mai știu...? dar și a tinerilor gâlce-vitori de la mese.

Mirarea a devenit însă extază, uimire impietrită, când întorcându-se țiganul, cu clarinetul la subsuoară și așezându-se cu sfială pe scaunul de lângă mine, unde n-a purces a zice din întunecatului suflător cum niciodată până atunci, nici la nunți, nici la vreo nedee, vechi și răscolitoare cătece care făceau să se miște-n somnul lor și pietrele de la Misir, să se oprească din mersul lor blestemat apele, să lăcrimeze înfiorați munții cei cărunți, să tremure plaiurile și singură-tățile toate, călcate cândva de turmele mari de oi, albe și negre, de haiduci și de alte fantasmae.

Țiganul îmi cunoștea întreaga poveste a sângelui, de la cel mai îndepărtat străbun până la însul ce sta acum înaintea lui, cu toate rănilile deschise crepuscular spre misteriosul instrument băsnitor. Și cânta, și iarăși cânta, trecând de la un basm la altul, de la un cântec la altul, ba de nuntă amară, ba de moarte înaltă, ba despre haiducii cei de demult, ba de frumusețea dureroasă a femeilor din partea locului, ori despre pustia sufletului omului înstrăinat, sau despre singurătatea hotarelor Tanarei rămasă după războiul cu străinii sau cel dintre ei, pustii de oameni, turme, herghelii și alte lucrări omenști.

Iar țiganul nu mai conțenea, cânta înainte, lacrimile curgându-i din ochii mari peste trupul întunecat al clarinetului, iar ale mele peste fața albă ca de var. Și mi-a cântat toate cântecele pe care le cânta tatăl său tatălui meu altădată.

Uimirea celor din jur era cu atât mai mare cu cât acela țigan-trimis de cine știe cine în calea mea în seara aceea, poate de duhul mamei, al fetei părșite, al locurilor rămase pustii... mai știu - care cerea sume enorme de parale atunci când era poftit să cânte la mese de ospăț, căci era cel mai vestit cântăreț din părțile locului, acum cânta unui necunoscut pe degeaba, și cu câtă anume evlavioasă patimă!

Lucas Cranach ce Bătrân - Sfântul Ieronim

astrală, apoi să mă retrag din nou, noaptea, pe furis, pe drumurile pe care m-am retras acum 40 de ani, dar nu

hotarele ei și până ce am coborât, în centru, murmură în toate culorile spectrului solar, ca o invazie lină de feline, de ceață

Dar vraja a fost curmată brusc. Ușa cafenelei, izbită ca de-un vânt orb, s-a deschis izbindu-se în lături, iar între ușori a apărut o femeie de către optzeci de ani, voinică și spătoasă încă, dar nițel adusă din umeri, cu fața cețoasă, iar părul și ochii cenușii, cu valvătaie de foc în adâncul lor, a înaintat amenințător de-a dreptul spre mine, și-a încrucișat brațele peste piept, m-a fixat lung, pedepsitor, cu ochii aceia tulburi licăritori și m-a apostrofat, spre și mai marea umire a celor din jur, pe limba velhă:

— Nu ți-e rușine ție? Eu n-am casă unde să te primesc de-a trebuit să tragi la străini? La Hotel!? Să rădă mâine oamenii din comună de mine că mi-ai venit nepotul și a dormit la alții? Așa?!... Repede bagajele și acasă! Ia te uită la el, om înșcolit ce se ține! Repede! Repede!

Omul acela mărunțel, care mă agrăise cu atâta drag în autobuz iar eu l-am refuzat, se răzbuna. Iar despre mătușa Eftimia, oamenii din părțile locului ziceau că este măghistră.

M-am ridicat în grabă mare și m-am supus celor poruncite de mătușa mea, sora țatei, singura în viață dintre cei șapte frați, trei fete și patru băieți, cea care, în tinerețea ei, atunci când deretica prin casă, ori săpa la ogor, ori prășea, ori mergea după oi, căci știa să fie și păcurar și fur, cânta atâta de puternic, încât viau și satul și pădurile și adâncurile toate. Lumea spunea că nici acum nu se lasă mai prejos, căci smulge de la pământ cea mai grea sardină de lemne pentru foc și le cară acasă, după ce toată ziua a lucrat pământul, drum de zece leghi, dinspre Bradu-Saeru, dinspre Cârciului, dinspre Climări, de la Ferigi ori de la Leurdă, de la Bulvardu sau de la Viloni, unde se află biserica St-Mărie, cea făcătoare de minuni după credința ei nestăramută.

Când am intrat în camera de sus ca să-mi iau bagajele, la căpătâiul patului - ca la căpătâiul unui mort frumos - străjuită de lumina palidă pălpăitoare a lămpii cu petrol, Tina, îmbrăcată-n alb, ca pentru nuntă - cea de atâta amar de vreme dorită - cu fața albă și brațele de-a lungul trupului, albe și ele, stătea nemișcată ca o statuă, ca un spectru, ca un teribil semn grafic al chemării, și aștepta...

M-am uitat la ea. Am plecat capul cu dureroasă vinovăție. Apoi mi se pare că am îngenuchiat și i-am cuprins gleznelor, fiind ca șarpele nopții peste coapse, până sus, peste sâni, apoi, am cuprins-o...

— Blestematele! a îngăimat ea cu mare și adânc întuneric în glas.

M-am desprins ca fulgerat și am dat buzna afară peste trepte precum nelegiuitul de la locul săvârșirii crimei. Mătușa mea, Eftimia, aștepta neliniștită, bănuitoare afară.

M-a omenit cu tot ce avea mai de preț în cămăra ei, m-a îndemnat să mă îmbăiez, în care timp ea s-a rugat la icoana lui Sânt-Dimitru, cu licăr de candelă înaintea, a așternut albituri mirosind a cenuși spălate, peste pat, m-a acoperit cu cerga făcută de mâinile ei când era fată aprigă, s-a așezat pe marginea patului, a cărui lemnărie mirosea a brad stingher, și mi-a tot povestit până târziu după miezul nopții, când au luminat la fereastră zăpezile.

— La scurt timp după ce te-ai dus, a murit măică-ta, sârmana... după o suferință crâcnă, îndelungată. Ar fi scăpat mai

ușor, dar inima i-a fost dușmancă... n-a lăsat-o să moară, ci a chinuit-o. Gurile rele ziceau cu pizmă că are inimă de strigoaică și de aceea nu moare; că are de răscumpărat păcate grele. Iar după mine, cel mai greu dintre păcatele mamei a fost frumusețea ei răvnită de toți bărbații și pizmuită de toate femeile. A plătit-o... A închis ochii cu gândul la tine închizând acolo, ca o ultimă mîngâiere imaginea chipului tău. Nu știi cât de mult te-a iubit!

— Imi treceam cu măneca peste ochi... „Ce, te supără cumva lumina lămpii...? Iaca, am s-o sting.”

La moarte, când s-o prohodim, n-ai putut să arunci un ban măcar pe jos, atâta amar de lume se strânsese. M-am așezat lângă sicriu și i-am cântat toate cântecele câte i-au fost dragi în viață și pe care și ea le cânta, toate bocetele care le-am învățat de la mama și de la bunica mea, i-am cântat toate cântecele de nuntă ca atunci când ar fi fost soacră mare la nunta ta, iar lumea stătea ca de stană, ca o singură lespede uriașă și plângerea înlăuntrul ei cu tăcere mare.

Tatăl tău - prăpăditul de frate-meu, nici n-a venit măcar la înmormântare, s-o vadă... așa cum nici la moartea celor două fete, surorile tale, n-a venit.

„Mortii cu mortii, viii cu viii”, spunea în fâlf său diavolesc. Dar nu era om rău la suflet. Oamenii de prin părțile unde lucra ca păcurar spun că umbla după oi și tânguia mereu cu vocea sau din fluier după frumoasa și vrednică lui stăpână, după cele două fete prăpădite de oftică în timpul foametei celei mari din vremea războiului.

Umbla cu mîna dreaptă legată de după gât, căci îl mușcase o năpărcă, legată cu o soară tare și din sus de cot, după ce a ars cu jar locul de unde mușcase satanaelica tărătoare, ca să nu ajungă veninul la inimă, dar mîna tot umflată și vânăț se arăta și se scurgea dintr-însa lent, zemuri cu puroi, iar el umbla cu ea așa umflată și legată, și bocea cu frumoase cîntece, de unul singur, în pustie. Când mulgea oile și picurau în găleata cu lapte din zemurile acelea galbene, spunea răsând: „asta face bine domnilor la rânză”.

Târziu, după ce trecuse și războiul și bătaia dintre frați, a murit și el. Nimeni nu știe unde. Cică simțindu-și el moartea aproape, zice lumea, și având bani strânși și puși deoparte pentru această întâmplare din viața oamenilor, s-a retras într-un spital - care și unde anume nimeni nu știe - și a sfârșit acolo, azvârlit într-o groapă fără nici un semn pe ea.

„Cine îmi datorează mie ceva? Nimeni... Nimeni nu are nici un fel de îndatorire față de mine... Eu n-am făcut nimănui nici un bine”. Așa spunea, și s-a ascuns să moară singur. Nici eu și nici sora ta care trăiește nu l-am putut vedea înaintea de-a muri. — „Ce-mi datorai voi mie?” așa ar fi zis, căci așa gândea. Dar nu era om rău... „Fratele meu fratele meu”! a pornit a se căina mătușa Eftimia.

După moartea măică-ti, fetele, sârmanele, nu mai dormeau în casă, de frică să nu vină la ele peste noapte strigoi, strigoiul mamei, ci afară, sub streșina casei, de-a dreptul pe pământ, - căci ziceau ele că-n așternuturile casei mai stăruie duhuri necurate, ale mortii și slujitorilor ei - bătute de ploii și vânturi, cu picioarele-n noroi, iar căpănu pe igheabul de scurgere a ploii.

M-am dus, le-am luat și le-am dus la mine. Iar într-o noapte, a intrat în casa pustie om străin - dar nu tocmai străin... - împreună cu o străină - nu tocmai străină nici ea - și-au scos din dulapuri, cămară, chelare și lăzi de zestre tot ce se afla de preț acolo: straie scumpe, făcute de mîna ei, - cine nu cunoaște aici măiestria mâinilor ei! - salbe de la bunici primite-n dar, icoane, și până și sacul cu nițică făină de porumb, și burduful cu nițică brînză, câtă mai era, și biata sticlă cu untelemn pentru candelă - căci pentru gătia foloseau seu topit - bată-i mânia lui Hristos să-i bată! Toată lumea bănuia cine anume au fost furii, străinii, căci mulți dintre ei zăriseră lumină-n casa fetelor, dar și-n odăile de-alături, în care locuia celălalt frate al meu, unchiu-tu... cu familia sa. „Mitre, ziceau oamenii, fratele și cu pacostea aceea a lui tucuriu, fata lui Fufa, ți-au smintit casa în noaptea aceea. Oricât de hain ar fi un tâlhar, el nu e în stare să facă o atare mișelie, decât doar cineva foarte apropiat... Dacă la ei era lumină... furii văzând aceea, n-ar fi cutezat să intre, iar dacă, totuși ar fi cutezat să intre, nu se poate crede că fratele să nu fi auzit mișcarea din camerele de-alături. El a fost. Fratele! Cheamă-l în judecată. Iți venim de martori...” Știi ce-a răspuns atunci prăpăditul de taică-tu?... „Decât să mă duc la judecată cu fratele meu, mai bine ți dau și casa. S-o ieie! A lui să fie!” Așa a zis.

Nu avea credință în Dumnezeu - de aceea a și murit singur și părăsit - dar ura mărșăvia cu înverșunare dumnezeiască. Bunul și sârmanul meu frate, Dumnezeu să-l ierte!

— Dar... cu Tina asta... care ține hotelul... ce-i cu ea? N-are soț? Nu s-a măritat? pare vrednică și-i frumoasă.

— Să tacii! Să nu vorbești despre ea. Știu că ți-a fost dragă... atunci, la vârsta prostiei... Și ea te-a dorit. Mai tare ca tine. Și-acum... Zice lumea că de dorul nu știu cum nu s-a măritat. Că-l așteaptă să vină, încredințată-n mintea ei că nu se poate s-o fi uitat de tot... că sigur se va întoarce odată și-odată la ea. Și-a așteptat, și tot așteaptă.

— Afară, un cocoș a plesnit din aripi de câteva ori, apoi a săgetat tăcerea nopții cu strigătele lui de herald.

— Să nu te duci! Auzi? ... Când stam la icoană și mă ugam, mai adineași, iar tu te spălai în cadă, am avut vizie prevestitoare de rău... Să nu te duci, dragul mătușii. Și mătușa și-a sculptat de trei ori în sân, apoi a continuat: Se făcea că stăteai față în față într-o înfricoșată tăcere și dorință... Atunci ea s-a prefăcut, ca prin farmec, într-o apă mare care s-a revărsat peste tine în valuri tulburi și spumoase, tu nu te-ai mai arătat la lumină, iar când te-ai mistuit de tot în adâncul tulbure, clocotitor, apa s-a limpezit deodată și s-a liniștit, și a continuat să curgă mai departe tihnită și podită cu stele tremurătoare în albia din adâncuri.

Deasupra acelei ape blestemate plutea ca o ielă, senină, multumită și împăcată, vedenia ei. Iar tu nu te-ai mai arătat de niciunde.

Dragul mătușii, și nu care cumva să te ducă la ea cine știe ce ispită.

— Apoi, ce-a mai urmat, ce-a mai fost în Tanara după plecarea mea? am schimbat eu vorba.

Lucha Cranach cel Bătrân - Sfânta Varvara

— Nu mă mai duc la ea, nu mă duc, dar te rog povestește-mi mai departe, mătușă Eftimia.

— Apoi a venit afurisitul acela de război, urmat de celălalt, în care s-au omorât și s-au sfâșiat frații între ei.

— Apoi, ce-a mai urmat, ce-a mai fost în Tanara după plecarea mea? am schimbat eu vorba.

— Apoi a venit afurisitul acela de război, urmat de celălalt, în care s-au omorât și s-au sfâșiat frații între ei.

(Fragment din cartea „Pini de pe Golna”)

Scrisori către Ion Breazu

Din volumul acceptat de Editura Dacia din Cluj-Napoca: *De amicitia: Lucian Blaga – Ion Breazu*, cuprinzând un impresionant fond de corespondență de excepțională valoare istorico-literară, selectăm acum pentru cititorii *Literaturii* un grupaj de *trei scrisori inedite* purtând semnătura lui Lucian Blaga. Ele complinesc, cu noi amănunte semnificative, dosarul încă insuficient cunoscut al relațiilor lui Lucian Blaga cu inclementul său adversar, G. Bogdan-Duică, al cărui nume apare, obsesiv, în 20 de scrisori ale amintitului volum.

Mircea CURTICEANU

I
Carte poștală ilustrată
r^o: Bern. Schützenbrunnen und Käfigturm

v^o: Bern. Fontaine de l'Arquebuser et la Tour des Prisons/ Berna. Fântâna arcebuzierului și Turnul prizonierilor/
Data poștei expediere: Bern 17.IV.1929
Data poștei destinație: nu are

Dragă Breazu, îmi pare rău că nu ne-am întâlnit în țară ¹⁾. Sunt încântat de primirea ce s-a făcut lui Manole în presă ²⁾. Mira a fost admirabilă. Manole mijlociu ³⁾ – Citesc despre un eveniment la Cluj: felicitări din toată inima ⁴⁾. – Soția mea e în așteptarea seriei de articole pe care le-ai publicat în Cosânzeana ⁵⁾. De asemenea articolele lui G.B./ogdan/ D./uică/ din Națiunea ⁶⁾. Trimite-mi te rog tot ce mă poate interesa. Cu multă dragoste

Blaga

/Destinatari/ D/lu Ion Breazu prof.
Cluj –
Universitatea
Roumanie

1. Lucian Blaga venise în țară spre a asista la repetițiile *Meșterului Manole* și la premiera prezentată de Teatrul Național din București la 5 aprilie 1929.

2. Într-adevăr, spectacolul bucureștean a stârnit în presă ecouri favorabile, cum atestă numeroasele cronici ce i-au fost consacrate (Vezi pentru detalii: D. Vatamaniuc: *Lucian Blaga 1895-1961 Bibliografie*. Buc., Editura Științifică și enciclopedică, 1977, p. 263-266). În schimb, Ion Breazu este mai rezervat în aprecieri, scriindu-i, la 4 mai 1929, între altele: „Abia am apucat să văd comentariile presei din capitală. Din ele și din relatările comunicate de câteva persoane, cari au asistat la spectacole, se pare că reprezentarea n-a fost la înălțimea piesei. Este și explicabil: *Manole* pune atâtea probleme actorilor și pentru regizori, încât e imposibil să le rezolvi la întâia încercare”.

3. Pusă în scenă de regizorul Soare Z. Soare, drama a avut în rolurile principale pe Aura Buzescu (Mira) și A. Pop-Marțian (Meșterul Manole) însoții de alte nume prestigioase ale scenei românești: C.I. Nottara, Ion Petrescu, Romald Bnefinsky, G. Calboreanu, Aurel Athanasescu, I. Theo, N. Brancomir. Scenografia a fost semnată de A. Demian și Victor Feodorov.

4. Lucian Blaga citise, fără îndoială, informația publicată de „Patria”. (11, nr. 77, 10 aprilie 1929, p. 8); „Dl. Ion Breazu, secretarul de redacție al „Societății de mâine”, și-a serbat logodna cu d-șoara profesoară Victoria Turcu”.

5. Serialul lui I. Breazu din „Cosânzeana” a apărut în cursul lunii ianuarie-

iunie 1926, fiind consacrat volumelor *Poemele luminii*, *Pașii profetului*, *În marea trecere*, *Zamolxe*, *Tulburarea apelor*, *Daria*, *Fapta și Înviere*. El reprezintă primul studiu de amploare consacrat lui Lucian Blaga și s-a bucurat de aprecierea elogioasă a scriitorului care, la 2 martie 1926, îi scria: „Sunt în studiul d-tale lucruri pe care încă nici unul din recenziile mele nu le-a observat, sau n-au voit să le observe. Unui critic îi trebuie în primul rând dragostea pentru obiect. Și d-ta o ai. De aceea ești chemat să faci critică pozitivă, care în loc de a dărâma (o operație totdeauna ușoară!) ajută înțelegerea unei opere”.

6. Reacția lui L. Blaga față de articolele critice ale profesorului clujean este astăzi cunoscută din scrisoarea adresată lui Ion Breazu, din Varșovia, la 27 august 1927. În schimb a rămas necunoscută, până în prezent, scrisoarea pe care Cornelia Blaga i-o adresează lui Ion Breazu, solicitându-i concursul pentru „completarea colecției de recenzii” pe care, cu exemplar devotament, a îngrijit-o toată viața.

Berna, 5, III, 11/1929
Stimate domnule Breazu,
pentru completarea colecției de recenzii pe care o fac, așa avea nevoie de seria de articole de Bogdan Duică despre L.B. apărute în „Națiunea”. Nu ești așa de bun să mi le procuri? Ți-aș fi foarte recunoscătoare. Soțul meu îți mulțumește pentru cărțile și revistele trimise și speră să te vadă la București la premiera lui *Manole* care va avea loc la 20 martie ^{x)}.

Cu cele mai bune salutări

Cornelia Blaga

x) Premiera s-a amânat, cum se știe, pe data de 5 aprilie 1929.

II

/Berna, ianuarie 1930/
Dragă Breazu,
Ți-alătur o notiță ¹⁾ care știu că-ți face plăcere ca și mie. Țin să apară în *Patria* ²⁾ – așa, sau cu alte cuvinte. Nu de alta, dar pentru Bogdan Duică. La revedere nu peste mult ³⁾

Blaga

1. „Notița”, redactată probabil de L. Blaga, nu se păstrează în arhiva Breazu.

2. Apelul lui L. Blaga este, ca întotdeauna, îndeplinit cu promptitudine și în „Patria”, (12, nr. 12, 18 ian. 1930, p.2) apare, fără semnătură, următoarea notă la rubrica „Cultural”: Piesa „Meșterul Manole” de Lucian Blaga, care actualmente se prezintă la Teatrul comunal din Berna, continuă a se bucura de comentariile presei străine. Astfel, marele și cunoscutul ziar german „Berliner Börsen Courier” vorbește în termenii cei mai elogioși despre opera compatriotului nostru. Tot așa ziarul italian „Il Messagero” de la Roma și

g a z e t e l e o l a n d e z e „Rotterdamsche Courant” și „Vaderland”; vezi și „Vremea”, 3, nr. 97, 16 ian. 1930, p.4 cu aceleași informații.

3. În a doua jumătate a lunii ianuarie 1930, L. Blaga a fost, într-adevăr, în țară. La 28 ianuarie, de pildă, Ion Barbu îi dădea o întâlnire la Capșa. (vezi *Din arhiva Lucian Blaga. Corespondență*. În : „Amfiteatru”, 4, nr. 12, dec. 1969, p.11). În schimb, n-a putut veni la Cluj din motive pe care le comunică lui Ion Breazu:

„Scumpe prietene,
am fost la București, unde am avut o mie și una de afaceri de rezolvat în zece zile (numai atât mi s-a dat concediu, și eu speram 6 săptămâni). Mi-a fost imposibil să vin la Cluj. De altfel despre data premierei (Meșterul Manole a avut premiera la Cluj în 11 februarie 1930) am aflat abia întors la Berna” (vezi „Echinoux”, 6, nr. 11-12, nov.-dec. 1974, nr. 22)

III

/Berna/ 12 aprilie 1931
Dragă Breazu,
sunt foarte mâhnit că nu-mi trimiți seria de articole a lui Bogd./an/ Duică ¹⁾. Isac ²⁾ mi-a trimis unul (numărul XV), dar ce să fac dacă îmi lipsesc toate celelalte? – Sunt adânc intristat că sunt pus în situația de a nu putea ști ce s-a scris despre mine. E în joc onoarea mea. Nu mă pot lăsa terlit de un om despre care chiar numai din două articole din serie am câștigat impresia că e un bandit ordinar. Te rog deci încă o dată trimite-mi recomandat toată seria: Și te asigur că ai să vezi ce încă n-a văzut Ardealul ³⁾.

Cu toată dragostea Blaga

1. „Seria” lui G. Bogdan-Duică s-a publicat în ziarul „Națiunea” de la Cluj, sub titlul *Literatură fără rost*. (Firește de Lucian Blaga), cuprinzând comentarii critice referitoare la *Fenomenul originar și Daimonion*.

2. Scrisoarea lui Lucian Blaga către Emil Isac, precedată de o telegramă („Rog articolul lui Țuică stop toată dragostea Blaga”), are un conținut foarte asemănător cu cea adresată lui Ion Breazu:

„Dragă Emil Baci,
Sunt foarte supărat! N-am primit nici un număr din toată seria articolelor lui Țuică. Dacă te socoliți amic cu mine, te rog trimite-mi-le. Recomandat toate (fără excepție) imediat! E în joc onoarea mea. Nu mă pot lăsa terlit de un bandit. Stau

aici și nici nu știu ce-a scris!!”

La 30 martie 1931, Emil Isac îi expediază două numere, promițându-i restul (vezi pentru detalii: Mircea Zăciu. *De amicitia (Corespondență Blaga-Emil Isac)* în „Steaua”, 18, nr. 4, apr. 1967, p. 78-79; reproduș în *Glose*, Cluj, Editura Dacia, 1970, p. 91-94).

3. „Amenințarea” lui Lucian Blaga n-a fost pusă în aplicare și, curând, scrisorile poetului către prietenii apropiați par să sugereze o scădere a tensiunii inițiale. La începutul lui aprilie 1931, după primirea scrisorii lui Emil Isac, se întrevădea deja ezitarea:

„Am primit cele două numere cu cutureala senilă a lui Țuică. Sunt supărat că nu mi le-ai trimis pe toate ca să văd dacă trebuie să-i răspund!” (Mircea Zăciu, *Ibid*, p.93). O scrisoare următoare, aduce noi dezvăluiri și clasificări:

„Dragă Emil baci, mi-ai interpretat greșit scrisoarea. Criticile lui Țuică-imbecilul nu m-au alarmat. Rău mă cunoști. Vreau să le citesc, ca să văd dacă merită vreun răspuns. E vorba de lucrări de filosofie unde o discuție e posibilă. Din cele două articole ce mi le-ai trimis, mi se pare însă că o discuție cu Țuică nu e posibilă fiindcă el întoarce pe dos tot ce-am scris”. (ibid, p. 93-94)

La 21 aprilie 1931, mulțumindu-i lui Ion Breazu pentru articolele trimise, scria, între altele: „Le-am citit în grabă. Ce să-ți spun? E un „pamflet”, nu e o „Critică”. Nu i-aș putea răspunde decât în același ton. Și nu știu dacă trebuie s-o fac sau nu. Îmi sucește, îmi răstălmăcește, îmi învârtă tot ce-am spus”.

După ce oferă câteva exemple concludente de astfel de „răstălmăciri”, L. Blaga se va întreba iarăși, introducând în discuție și o situație dilematică de care poetul diplomat nu putea face abstracție: „Ce să fac? Cred că am să scriu o broșură, dar n-am s-o public decât atunci când împrejurările vor îngădui. Sunt și eu într-o situație imposibilă. (Iorga!) (Ce relațiuni sunt între ei? – Știu doar că îi e cumnat)”.

TEATRU

ȘASE SPECTACOLE LA GALAȚI

Pe ultima sută de metri a stagiunii '91 - '92, cam pe la sfârșitul lui iunie, dacă nu mă înșel, dovădind inspirație, dar și încredere în ceea ce a realizat, directorul Teatrului Dramatic din Galați, regizorul Adrian Lupu, a invitat un grup de critici să vadă, pe parcursul a trei zile, șase spectacole. Dacă adaugă că în acele zile au fost văzute încă vreo patru-cinci și la Teatrul de Păpuși „Gulliver”, salutară fiind și aici aceeași dorință de opinie critică, de dialog, nu e greu de închipuit că cei prezenți au fost supuși la un program nonstop, cu caracter de veritabil maraton teatral. Dar să amintesc mai întâi ce s-a văzut și în regia cui? Trei spectacole, punându-ne dinaintea unei adevărate performanțe creatoare, poartă semnătura regională a lui Adrian Lupu, Jurnalul unui ticălos de A.N. Ostrovski, Libertate la Bremen de Rainer Werner Fassbinder (ambele premiere pe țară) și Transfer de personalitate de Dumitru Solomon. Altul, Play Strindberg de Friedrich Dürrenmatt, pe aceea a lui Dan Alecsandrescu. Altul, Mătrăguna de Niccolò Machiavelli, pe a lui Mihai Lungeanu. Și un altul, Crima de pe strada Lourcine de Eugene Labiche, pe aceea a apreciatului actor Mihai Mihail.

După un spectacol destul de dezarticulat, fără o precizare prea exactă a intențiilor, ori mai degrabă fără o materializare a lor, cu Ubu Rex de Alfred Jarry, în care am avut senzația că există tot atâtea stiluri câți actori joacă, regizat în toamna lui 1990, Adrian Lupu se înfățișează, acum într-o excelentă formă, arătând o deosebită rigoare în structurarea unor metafore scenice distincte, diferențiate de la un text la altul, dar și preocupare și resurse necesare pentru a impune un stil original, o formă de spectacol proprie. Limbajul scenic e auster, fără complementarități, relațiile sunt constant tensionate, concentrează în energii psihologice explozive, acumulate într-un interior traumatizat. Personajele, când se încolțesc, angajate în coliziuni și con-

fruntări decisive, când au revelația pe care o dă comunicarea, starea de gășire a unui echilibru pierdut.

Între montările pe care le-am văzut cu Transfer de personalitate, după mine cea mai complexă fiind aceea realizată de Victor Ioan Frunză pe scena Teatrului Național din Cluj, aceea a lui Adrian Lupu accentuează registrul de parabolă, investind biografia personajului și anecdotical în general cu semnificații simbolice. I-aș reproșa la nivel de spectacol o abstractizare a discursului, un accent prea ostentativ pus pe demonstrație. Rolul principal, Josef Pavlicek, a jucat de Mitică Iancu, actor cunoscut prin spontaneitatea și naturalitatea unui temperament dinamic, prin sinceritatea trăirilor și transparența gesturilor. Închipt de Ileana Huber, ingenios și cu tălc, într-o configurare plastică expresivă, spațiul scenografic îi permite lui Adrian Lupu o mizanscenă care delimitează clar raporturile dintre personaje, făcând pe spectator să simtă opresiunea ca pe un mecanism existențial și social împins dincolo de limita absurdului, comicul și tragicul neoperând pe compartimente, în funcție de dozaje, ci fuzionează, creând o imagine grotescă a umilirii a distrugerii lui în ultimă instanță.

Rainer Werner Fassbinder, deși a trăit numai treizeci și șase de ani (1946 - 1982), e un creator cu talent impetuos, polyvalent, deopotrivă de puternic afirmat și în teatru (ca actor, regizor și dramaturg) și în film (ca interpret, regizor și autor de scenarii), în piesa Libertate la Bremen își construiește subiectul pe un fapt real, atestat în documente de la începutul secolului XX, păstrate în arhivele orașului Bremen. Dramaturgul reconstituie tragedia unei femei tinere cara, incredibil, în răstimp de patru ani otrăvește cinsprezece persoane. Dintre acestea fac parte, între altele, doi soți, tot atâția copii și mama.

Pe Fassbinder nu-l interesează însă crima. Tragicul nu în

crimă își are sursa, ci în condiția femeii incapabile să-și descopere identitatea, să fie ea însăși. Crima devine astfel un mobil, pe cât de aberant pe atât de hotărât, în edificarea unui destin tragic, fiind asumată ca singură alternativă a nevoii de libertate a individului. Demersul dramaturgic e de factură brechtiană, în special prin atitudinea de distanțare față de subiect, evitând în acest fel exacerbarea patologicului și a naturalismului, dar și de o modernitate elevată a scriiturii, epurat adică de psihologism, la care materia dramatică, evident, s-ar fi pretat, ca și de detalii cu efect literaturizant. Nota definitorie a acțiunii, ca și a replicii, de altfel, o dă simplitatea, o anume liniaritate, chiar dacă dramatismul întâmplărilor ce se derulează e sfâșietor și absorbit în totalitate de viața interioară a cumplutului personaj care a Geesche. Tema textului lui Fassbinder nu e, deci, crima, ci modul în care ea e suportată în plan existențial, ca un act convertit la o ordine de normalitate. Aceasta este, în fond, dimensiunea pe care se construiește, atât ca substanță, cât și stilistic, spectacolul. Scenografia Gabrielei Bondărescu-Catargiu, compusă din câteva elemente cu atribuții și semnificații realiste, fără să mizeze pe obținerea unui plus de încărcătură tensională sau crearea unei atmosfere sumbre, apăsătoare, prefigurează în linii mari un spațiu de joc convențional, în care Adrian Lupu își organizează spectacolul pe două planuri: în jurul unor semne-obiect subtil contrastate cu stările interpretelor (Liliana Lupan e realmente memorabilă în Geesche, jocul său e sobru, firesc, cenzurat de teatralism, oscilând cu un deosebit simț al măsurii între patimă și luciditate); și în jurul unor momente-cheie ale conflictului, a unor drame ce adeseori ating paroxismul, ilogic, contrapunctate (sau rimate dacă vreți) și ele, la rândul lor, cu austerul univers obiectual, cu o ambianță paradoxală, gata să alimenteze,

ori poate să și justifice, „schizofrenia” ce duce la săvârșirea atâtor acte criminale.

Îmi vine greu să spun care dintre cele două spectacole ale lui Adrian Lupu, Libertate la Bremen sau Jurnalul unui ticălos e cel mai bun, întrucât amândouă mobilizează actorii la maximum. Cert e, de asemenea, că și cel din urmă are la bază un text de prim rang, oferind o gamă bogată de tipologii, care îi permite lui Adrian Lupu să creioneze caractere complexe. Ca urmare, distribuția în ansamblu ei (Vlad Vasiliu, Ioana Citta Baciu, Petre Păpușă, Gabriel Constantinescu, Gicu Serbina, Tamara Constantinescu, Gheorghe V. Gheorghe, Marcel Hirjoghe, Liliana Lupan, Grig Dristaru, Dina Cocea, Svetlana Fript și Veronica Păpușă) are pregnanță, își compune personajele expresiv, concludând cu merite egale la realizarea unei imagini scenice coerente. Cei patru interpreți basarabeni din distribuție (Petre Păpușă, Dina Cocea, Svetlana Fript și Veronica Păpușă) infirmă prejudecata ce insinuează o incapacitate de adaptare stilistică la genul de teatru ce se face la noi. Anumite accente specifice de rostire, fie că sunt sau nu evitate, nu umbresc dăruirea și sensibilitatea cu care se angajează în roluri. Desigur, noduri în papură i se pot găsi oricui.

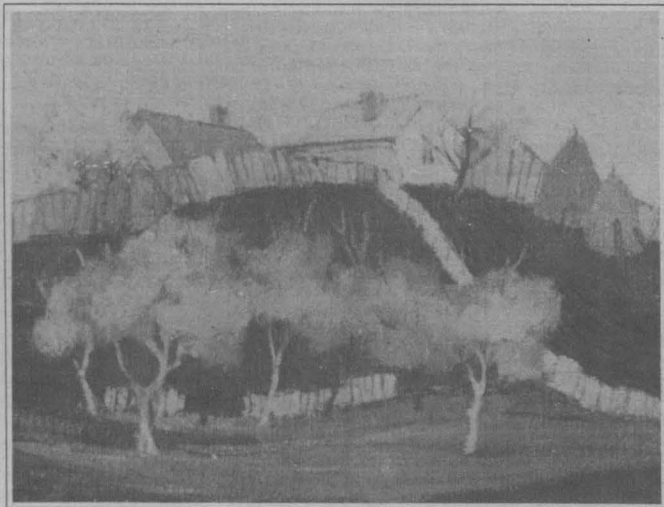
Dacă valoric, atât ca text cât și ca montare, Crima de pe strada Lourcine rămâne un spectacol lejer, de minimă rezistență, cu trucuri previzibile și umor îndoielnic, căznit, Mătrăguna avea toate motivele (oferite de text, regizor și interpreți) să devină un spectacol de comedie spumos, de ritm și inventivitate. Nu a fost să fie așa, Mihai Lungeanu enunță câteva premise în primele scene, cu speranța că lucrurile se vor urni încet-încet, dar nu, fantezia regională obosește înainte de a se fi stărnit cu adevărat, lasă cale liberă monotoniei și unei interpretări vetuste.

Cota profesionalismului, dar și a artei, o ridică din nou Play Strindberg. Deși se demarează anevoios, poate și impersonal, trepta interpretării se dezlănțuie, prestația lor devine de excepție, încât cred că nu mă înșel când afirm că toți trei (Gheorghe V.

Gheorghe, Ioana Citta Baciu și Eugen Popescu Cosmin), doar i-am mai văzut în multe roluri, realizează creațiile de vârf ale carierei. Cum ne-a obișnuit și în alte dăți, regizorul Dan Alecsandrescu își certifică biruința prin actori.

Într-un moment de criză a teatrelor ca instituție, adică atunci când sunt lăsate pe valuri și acuză, și pe bună dreptate, vremuri nu tocmai prielnice, iată că se află artiști serioși, cu vocație de animatori, care știu și pot să ocolească stânca fatală, conducând corabia către un liman ce-i confirmă rostul. Adrian Lupu nu improvizează, nu se joacă, el concepe teatrul ca pe un efort continuu, ca pe o șansă de a-ți face meseria, cerând colaboratorilor săi o muncă infernală. Șase premiere într-o stagiune nu sunt, mai ales pentru un colectiv restrâns de actori, lipsit aproape în întregime de tineri, de ici-colo. Se știe că la case mult mai mari se tânjește după o asemenea producție. Dar nu numai pentru numărul de premiere se cuvin laude lui Adrian Lupu. El trebuie laudat și pentru calitatea repertoriului, pentru regizorii cu care lucrează și, cum s-a putut constata, pentru propriile spectacole. Dacă nu-și va vâri dracul coada, căci la noi e posibil orice, deci chiar să afle mâine ca Adrian Lupu nu mai e director, prevăd că la Galați criticii își vor mai da întâlnire și în viitor. Tot așa cum se vor deplasa pretutindeni acolo unde sunt dovezi că provincia nu se mulțumește cu nici un chip să se transforme într-o Cenușăreasă a teatrului românesc, cu statutul de loc uitat de Dumnezeu și de lume. Decamată, pretenții la suprație emit, și nu fără temei, după Craiova, care se bucură de faimă mondială, Teatrul Național din Iași (director: Val Condurache), Teatrul Tineretului din Piatra Neamț (director: Nicolae Scarlat) și Teatrul de Stat din Sibiu (director: Iulian Vișa). Oricum, dinspre acestea se întrezărește o bătaie de vânt proaspăt. Aș vrea să-mi dea ocazia, nu peste mult timp, să scriu: da, e adevărat, omul sfințește locul!

Ion COCORA

MUZICĂ

Ziua Internațională a Muzicii

...Nu că am duce dorul „cuvântărilor”, însă nici așa! A fost ziua noastră, a celor pentru care MUZICĂ este (aproape) totul: bucurie și muncă, nevoie și desfătare, meserie și hobby, plăcere și datorie... Și iubire, mai cu seamă iubire: imensă, inepuizabilă, incandescentă și inalienabilă iubire. Nu merităm noi, oare, la această onomastică de suflat a noastră, tradiționalele felicitări, urările de mai bine, mai frumos și mai adevărat, pentru o viață lungă și fericită? Nu pot să cred că UNESCO, sau CIM (Comitetul Internațional al Muzicii), ori altcineva – acolo sus și departe, unde se veghează asupra Muzicii și robilor ei de pretutindeni – nu se va fi gândit să ne trimită și nouă acele cuvinte de îmbărbătare (o, cât de necesare...) prin care, în fiecare an la 1 Octombrie, se adună sub aceeași flamură oastea tuturor muzicienilor și melomanilor lumii! Atunci? De ce vorbele acelea n-au ajuns și până la noi, cei ce ne-am străns, chiar de Ziua Muzicii, la o altă sărbătoare, mai modestă dar la fel de dragă inimilor noastre: deschiderea stagiunii Orchestrei Naționale Radio?

Nu știu (neavând – spre marele meu regret, mai ales în acest caz – darul ubicuității) dacă nu cumva la Ateneu se va fi oficiat totuși vreo festivitate care să marcheze Ziua – și aici, la Filarmonica „George Enescu”, ea coincizând cu deschiderea stagiunii simfonice pentru abonații de joia; cei de vinerea se bucuraseră încă din ajun să participe la inaugurare, concertul „lor” fiind mutat miercuri, pentru a permite orchestrei să plece la Cluj, la festivalul „Toamna muzicală”. (Acolo – așa fi în stare să bag mâna-n foc! – cu siguranță s-a vorbit de și despre Ziua Internațională a Muzicii...)

Nu mă pot împiedica să mă gândesc ce bine ar fi – acum, că Orchestra Națională Radio ne-a anunțat transferarea simfonicii sale vinerea – dacă Filarmonica ar rămâne mereu cu concertele astfel așezate, miercuri și joi, permițând tuturor abonaților săi și nu numai unei jumătăți a lor (până acum, doar celor de vinerea – de-acum înainte, doar celor de joia) să frecventeze și manifestările „concurrentei”... S-ar mai putea reduce astfel, fără îndoială, endemicul vid de public din Studioul Radioteleviziunii; iar iubitorii de Muzică din Capitală – puțini, câți sunt ei – n-ar mai fi obligați să opteze. (Dar câți își pot permite să o facă, efectiv? Când deja ai plătit biletul pentru un concert, nu prea-ți vine să mai plătești încă un bilet ca să mergi la alt concert ce se desfășoară în același timp – chiar mult mai bun să fie el decât cel la care ești abonat...)

Știu, normal ar fi – dacă și-ar

cunoaște cât de cât interesul, ceea ce încă n-a fost și tot nu este cazul! – ca Orchestra Națională Radio să fie cea care să-și deplaseze simfonicii miercurea, pentru a anula în sfârșit suprapunerea cu concertul Filarmonicii. (De ani nenumărați predic în deșert acest adevăr! Mai precis, de când Filarmonica și-a schimbat concertele de sâmbătă și duminică – ea fiind totuși, istoric vorbind, răspunzătoare atunci pentru ceea ce astăzi am putea numi „concuranță nelocală”...) Există, ce-i drept, și un argument împotriva unui astfel de program: vecinătatea imediată a concertelor susținute marțea de către Orchestra de Cameră a Radioteleviziunii, cărora ar fi posibil ca acelea ale Orchestrei Naționale, dacă ar fi plasate a doua zi, să le răpească unii virtuali spectatori; dar între această *eventualitate* și *certitudinea* pierderii inevitabile pentru Orchestra Națională a câtorva sute bune de melomani care audiază concertele concomitente ale Filarmonicii, mai începe oare loc de șovăială?

Oricum, în actuala situație Orchestra de Cameră are, dacă nu șansa reală, cel puțin posibilitatea materială de a întruni un public net superior numeric față de acela al Orchestrei Naționale, iar *repertoriul* abordat și *interpretarea* lui o desemnează, în fapt, drept principala ei rivală. S-a vădit acest lucru, de altfel, încă din deschiderea stagiunii – gândită parcă spre a lansa competiția! – prin cele două oratorii ale lui Felix Mendelssohn-Bartholdy, prezentate în primă audție.

În realitate, acest veritabil act de cultură (a cărui inițiativă nu știu cui s-o atribuie: doamnei Elena Zottoviceanu, cunoscutul muzicolog și critic care conduce, de la Revoluție încoace, destinele muzicale ale Radiodifuziunii? sau domnului Horia Andreescu, eminentul dirijor care a preluat, din stagiunea trecută, destinele formațiilor muzicale Radio?), interpretarea oratorilor *Paulus* (Orchestra de Cameră) și *Elias* (Orchestra Națională), prin care ni se revelează adevăratul chip al artistului ce l-a redescoperit și l-a restituit omenirii pe Bach, cu al său unic *Matthäus Passion*, se înscrie în acțiunea de recuperare a aceluia domeniu de coplesitoare bogăție și noblețe constituit de creația (de inspirație) liturgică – tărâm interzis nouă decenii de-a rândul. Corelată cu precaritatea mijloacelor valutare necesare pentru procurarea licenței și partiturilor unor celebre opus-uri ale genului (de tipul și calibrul *Requiemului german* al lui Brahms ori *Requiemului de război* al lui Britten – ca să citez două

titluri ce s-au vehiculat și în colocolul criticilor, organizat și condus ca de obicei de către domnul Iosif Sava, pe timpul pauzei – televizate! – a concertului), acțiunea aceasta prilejuieste – iată – contactul cu pagini inedite pentru publicul nostru, pagini uitate în bibliotecile țării și scoase acum la lumină prin osârdia secretariatelor muzicale din filarmonici și teatre lirice, ca și a interpretelor înșiși. Când nu se întâmplă

ca aceștia din urmă, venind din străinătate, să suporte personal costul drepturilor de autor și locației materialului de orchestră, din generoasa dorință de a ne dăruie bucuria curată a înpărtării dintr-un izvor de care atâta vreme am fost ținuți departe...

Luminița VARTOLOMEI

ARTE PLASTICE

Țesând, răbdătoare
ca Arachné, succesul

Chiar dacă a trecut mai bine de un secol de când artele decorative nu mai sunt considerate, în mod oficial, simple meșteșuguri, mai persistă încă prejudecata că e vorba doar de un „adaos”, de un efort de înfrumusețare și nu de noutate, iluminare, de creație artistică. Ca atare, multe din eforturile de înnoire stilistică ale artiștilor, practicanți ai unuia sau altuia din genurile acestui nesfârșit teritoriu, au fost îndreptate spre acreditarea unui statut al artelor decorative care să le așeze pe același postament de valoare și importanță în câmp cultural și estetic cu cel al marii arte – pictura, sculptura, arhitectura.

Tot ca o prejudecată, efectele decorative întâlnite în pictura de șevalet ori în grafică sunt taxate, uneori, de către puriștii ei de către adepții artei „cu conținut”, drept „decorative”, ceea ce, în codul lor de semnificații, vrea să însemne efect exterior în dauna – ori în absența – idelii.

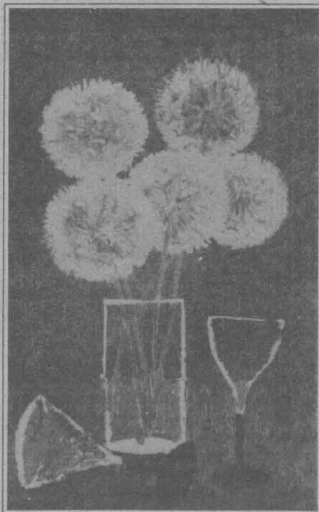
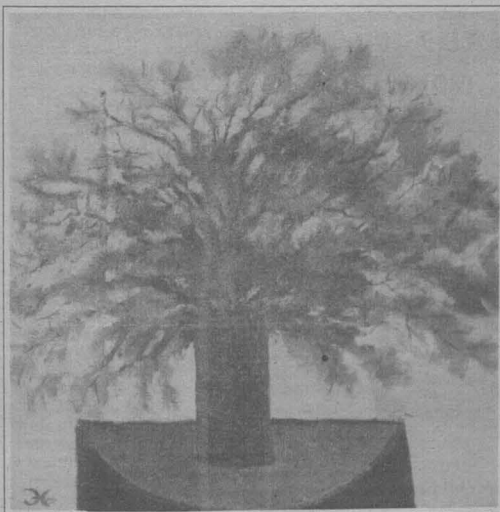
Iată că încă un creator român, artista *Ecaterina Ciuc*, vine să se confrunte în fața publicului cu aceste habititudini de gândire și judecată critică. Ea oferă în prima sa expoziție personală deschisă la „Căminul artei” (parter) imaginea unei *Arachné*, așteptând tăcută să-i vină rândul la replică în corul mare al artiștilor români. Pentru această clipă importantă, ea s-a pregătit cu calm, ani de-a rândul, tot și lufându-și meșteșugul. Astăzi, tapiseriile ei „bat” multe producții de serie ale genului. Suntem în fața unor concepții spațiale ce abordează tehnici neconvenționale de țesut și montat în arta tapiseriei. Lecția școlii poloneze a anilor '60-'70, experiența atelierelor experimentale de la Szombathely (Ungaria), experiența tapiseriei japoneze ori sud-americane (care valorifică materiale atipice și chiar acordă tapiseriei funcții atipice) s-au filtrat prin memoria ei, s-au decantat. Cu gust și precizie, autoarea a ales ceea ce convenea cel mai bine tipului său de gândire plastică, ajungând la o expresivitate autentică. E greu să te exprimi prin tapiserie, este greu și să exprimi mai mult decât o armonie cromatică și un echilibru formal care să

creeze atmosferă. Ei bine, *Ecaterina Ciuc* își dorește, își propune ca prim scop artistic, să creeze un astfel de ambient, dar nu unul static; tapiseriile ei sunt dinamice, invită, incitant, la atitudine, nu doar la contemplare. Cromatica armonizată în gama unor acute calde, inserțiile de picturalitate, aluziile la volumetria peisajului natural ori a formelor spațiale, creează impresia unor ciudățenii care trebuie cercetate circumspect, prudent. E drept că, la capătul acestui drum de descifrare artistică, o reală bucurie estetică răspândește pe oricine se încumetă să-și risipească din timpul său interior.

În același context, se înscriu și icoanele sale. Într-un moment când ciudat de mulți artiști plastici și-au descoperit brusc vocația de buni creștini, mimând o fervoare mistică suspectă, *Ecaterina Ciuc* oferă un ciclu întreg de compoziții iconografice inspirate din producția vechilor noștri iconari – de la *Nicula*, *Hăjdăte* și *Cuvejdia*. Stilul acestor icoane vâdește vocația de pictor a creatoarei. O tendință muralistă de a vedea lucrurile, de a schematiza și crea trasee compoziționale în cheia picturii monumentale, se remarcă și în tapiserii. De astă dată, în icoane, suntem în fața unei admirabile tendințe spre miniaturizare, care se poate desfășura, cu aceeași dezinvoltură și siguranță, și în cadrul restrâns al spațiilor de mici dimensiuni. Ca o broderie, linia sa e alertă, narativă, elocventă, precisă. Culoarea este însă modernă, salvând aceste icoane de statutul unor paștise ale vechii producții și încadrându-le în categoria mare de *viziuni moderne asupra motivului iconografic ortodox*.

Poate că a făcut bine *Ecaterina Ciuc* așteptând clipa cea mai prielnică a împlinirii sale profesionale pentru a se prezenta singură la judecata critică a operii sale. Îi rămâne, de acum încolo, să aștepte la fel de răbdătoare, dar cu mult mai multă convingere în meritele ei, succesul național și răsunetul operii sale peste hotare. Le merită, și pe unul și pe celălalt.

Iordache RĂȘCANU

Eustațiu GREGORIAN

SINE IRA ET STUDIO

Dumitru MICU

Logică și politică

Se încearcă, normal, în presă și în mass-media, să se explice votul din 27 septembrie. Explicațiile propuse sunt, și e natural să fie, de natură mai mult economică decât politică și tot atât de firesc este ca ele să acorde o mare pondere mentalităților sociale. În privința acestora din urmă am însă impresia că se scapă din vedere un implicat determinativ foarte important, de natură infașibilă de judecată a omului simplu. S-a scris că cetățeanul de rând apreciază candidații nu după programele lor, ci după impresia pe care i-o lasă fiecare, însă în analizele postelectorale acest... amănunt e cam trecut cu vederea.

Principala caracteristică a modului de a gândi propriu omului simplu, cinstit este menținerea în concret. În orice estimare însl de bună credință, indiferent de gradul de instrucție, ia în considerație exclusiv însușirile definitorii particulare ale obiectului judecării și, dacă situează acel obiect și în contexte anterioare lui și felurile alte antecedente, o face doar cu funcție „de ce a fost, și cu atât mai puțin de trecutul cuiva din familia lui, viu sau decedat și, mai ales, cum se comportă. Unicul său criteriu este valoarea individuală, fie cutare ce o fi, prin profesie, funcție, vârstă, stare civilă, origine etnică, religie, opțiune politică și orice altceva, singurul atribut ce contează e acela de a fi o persoană în care se poate avea încredere.

A fost cutare comunist? Ce-i dacă a fost? Nu totuși comunistii erau la fel. De când e lumea, oamenii de bine și neamenii sunt dispersați peste tot, în toate straturile societății, în toate societățile, în toate organizațiile. Apartenența nu înseamnă nimic. Condiția individuală e totul. În timpul slujbei de canonizare a lui Ștefan cel Mare, la Putna, unul dintre ierarhii oficanți, ridicând sabia marelui voievod adusă din Istanbul, a omagiat

onestitatea și lealitatea turcilor musulmani, specificând că, prin practicarea acestor virtuți, „păgânii” s-au dovedit superiori creștinilor. Exact la fel, unii dintre comuniștii puteau fi, și au fost, înfinit superiori majorității anticomuniștilor. Reciproca este, evident, tot atât de valabilă. Au existat și există atât comuniști cât și anticomuniști „de omienie” și abominabili. Omul obișnuit știe aceasta, fără să i-o spună cineva. Cel onest evident, căci sunt și pramatii. Țăranul, muncitorul, funcționarul onest și lucid nu se sperie și nu se lasă vrăjtit de cuvinte. Vorbind acum un an și ceva în Parlamentul României, președintele Mitterrand a afirmat că cetățeanul simplu nu poate fi manipulat atât de ușor cum cred mulți. Recent, după alegeri, dl. Mircea Druc, comentând prognoza acestora care era în defavoarea domniei sale, a constatat totuși cu bucurie că poporul român nu s-a lăsat dirijat din interior și exterior în opțiunile lui. Cu alte cuvinte, că nu și-a vândut conștiința pe un bid de linte, ipotetic. N-a lăsat vrabia din mână pentru rândunica de pe gard... Românul ascultă, de obicei, cu politețe orice discursuri, e în stare chiar să aplaude, să aclame, după matură chibzuință. Participarea cu însuflețire la mitinguri nu dovedește din partea multor români decât plăcerea de a asista la spectacole, mai ales dacă această participare le oferă posibilitatea defurării prin strigăte, cu indiferență ce conținut. „Proștii” nu sunt doar „mulți”, ci și isteți. Ei nu prea pot fi păcăliți. Mai curând cedează adulării mari artiști savanți, un lorgan, un Călinescu, decât omul de rând inteligent. În orice român, chiar fără multă carte, dar cu facultăți cerebrale evaluate, se ascunde un Moromete. Numeroși țărani posedă o intuiție mai sigură decât a muitor învățați.

O seamă de intelectuali pe care îi cunosc mărturisesc a fi votat pentru

partidul care a obținut majoritatea sufragilor și pentru candidatul său la președinție, nu neapărat în temeiul adevărat al politica lui, dar ca urmare a dezamăgirii provocate de partidele celelalte, de candidații și militanții lor. E de înțeles o asemenea reacție. Sub multe aspecte, oratorii partidelor respective și-au cauzat în campania electorală, lor înșile și formațiunilor reprezentate, mai multe neajunsuri decât le-au pricinuit adversarii, prin consecvență, incoerență, duplicitate, alogism, irascibilitate, amor propriu exagerat și nu numai. Invarianta conduitei celor mai înverșunați promotori politici de „schimbare” cu orice preț, totală și imediată, a fost umbrirea cu ciocara vopsită, jocul de-a uite popa, nu e popa. Monarhiștii fanatici până la începutul campaniei, aceștia au început după declanșarea ei să declare că nu sunt. O asemenea altitudine seamănă cu a celor ce practică „l'amour qui n'ose pas dire son nom.” Candidatul de dreapta la funcția supremă repeta, de câte ori i se solicita aceasta, că în cazul alegerii avea să jure pe Constituția actuală ce prevede clar că forma republicană de guvernământ nu poate forma obiectul revizuirii legii fundamentale, dar adăuga că, dacă „națiunea” (adică un segment al ei, care pretinde că doar el o reprezintă) va opta totuși pentru monarhie, președintele țării nu se va opune. Or, respectivul segment tot asta voia, tot asta cerea, pe toate tonurile, la toate mitingurile, și la fel de fel de alte întruniri: restaurarea monarhiei. Când i se semnalau atențate vizibile cu ochiul liber la „caracterul național, independent, unitar și indivizibil al statului român”, la „integritatea teritoriului” care, potrivit aceluiași articol, 148, din constituție, „nu pot forma obiectul revizuirii”, președintele răspundea prin... răsete. Același președintel al amintea întruna, în cuvântări, interviuri, răspunsuri la întrebări ale alegătorilor și alte luări de cuvânt, faptul specificat de aproape trei ani încoace, de mii de ori pe zi, scriptic și oral, că principalul său contracandidat a fost activist de partid. Atrăgându-i-se atenția că și el a avut această incoerență calitate, răspunsul era stupefiant: da, dar nu la același nivel. Ca și cum

nivelul ar conta! Ca și cum nu s-ar fi putut face rău și activând la nivel inferior! Adevărat că fostul miniactivist se explica. A intrat în partid și s-a lăsat (să zicem!) ales într-un organ local, respectiv de către altcineva, pericolos. Dar asta poate spune oricine! Oricine se poate considera pe sine însuși util și dăunător pe alții. Și orice fost comunist poate pretinde și chiar dovedi că a dăruit comunismul din interior. Cu maximă eficacitate puteau acționa în acest sens (unii chiar au acționat) activiștii din eşaloanele superioare. Cu cât erau mai sus cu atât dispuneau, cel puțin în principiu, de mai solide mijloace de limitare a răului și promovare a binelui. Nu Gorbaciiov și Elțin, spre a nu da exemple de la noi, au surpat partidul în a cărui conducere se găseau? Logica a fost însă „pusă în paranteză” și de politicieni versați, necum de novice diletanți. Rămânând la același virtual șef al statului, domnia sa, după ce s-a anunțat prognoza rezultatului votării, a explicat ascendentul contracandidatului principal prin aceea că respectivul a avut la dispoziție peste treizeci de luni pentru a-și duce propria propagandă electorală (prin buna conducere se subînțelege; cum altfel?), în timp ce domniei sale i-au fost acordate mai puțin de două. Pentru ca, după nici un minut, să afirme că acel contracandidat n-a realizat nimic, ca președinte al României în durata mandatului, că, dimpotrivă, a provocat dezastru național. Cum vine asta? E posibil a recolta un număr considerabil de voturi printr-o propagandă implicată în activitatea de ruinare a țării? Numai cine vorbește fără a gândi poate debita asemenea dadaisme. Și cazul nu-i singular. Dominanța întregii campanii electorale a fost tocmă delirul dadaist. Un delir de care tocmătoarul nu s-a lăsat contaminat decât în parte...

Națiunea va dormi cum și-a așternut, a declarat, în noaptea alegerilor, unul dintre candidații la președinție, după difuzarea prognozei INFAS și IRSOP. Adevărat. Indiferent cum va dormi, bine sau rău, faptul că nația a votat cum a vrut era, nu cum i s-a sugerat prin ademenitoare cântece de sirene, e încurajator.

Arhiva LITERATORUL

MIHAIL SADOVEANU la mutare.

Cine îl infruntă?

Cine chibujează?

Și de partea cui?

Om de Renaștere, cum puțini mai avem, profesorul Edgar Papu este o figură exemplară a vremii noastre. Numai că, ciudat lucru, în aceste timpuri postrevoluționare, de isterie și ură, nici un asemenea savant, unul dintre ultimii noștri mari umanști din familia de spirite a lui Tudor Vianu, n-a scăpat de ironiile și de atacurile perfide ale unor cenzozi destrăbălați ai momentului. Faptul este cu atât mai inexplicabil cu cât Edgar Papu are o operă critică impresionantă, care îl rezervă, în orice condiții de exigență, chiar cele mai europene cu puțință, un loc de excepție în cultura română de azi, iar profesorul este un model de civilitate în atitudinile sale intelectuale și umane. Un asemenea om, ajuns la o vârstă de patriarh (n.13. IX.1908), când ar avea dreptul să se bucore după o viață de muncă încordată și de succese literare (dar și de groaznice umilinte - anii de închisoare - și de marginalizare socială și culturală), a fost, după Revoluția din decembrie 1989, atacat în presă numai din plăcerea prostească de a-l umili din nou. Această atitudine, susținută de pigmeii postrevoluționari, nu va putea fi niciodată iertată.

Edgar Papu s-a manifestat, încă din tinerețe, când era profesor la Liceul Național din Iași, ca un spirit de vastă cuprindere și curiozitate intelectuală. Trecând prin școala de literatură comparată, de factură europeană, a lui Tudor Vianu, a depășit cu mult, ca și maestrul său, obiectivele reclamate de catedra universitară. Studiile lui Edgar Papu despre baroc, romantism, clasicism și manierism (republicate în volumul Despre stiluri, Ed. Eminescu, 1986 și distins, în anul 1990, cu Premiul Academiei Române) sunt capitule în bibliografia românească de specialitate și cu nimic mai prejos, ca substanță și perspectivă critică, față de contribuții străine pe aceeași temă.

Cartea sa despre poezia lui Eminescu (1971), republicată, la insistența mea, într-o ediție revăzută și amplificată în colecția Eminesciana (1979), este, ca viziune critică și nouate a interpretării, printre cele mai importante studii de referință despre poezia națională a românilor apărute în ultima jumătate de secol. Esențială este aici analiza poeziei eminesciene într-o viziune modernă, pe direcția unor „elemente

structurale” definitorii, ce îngăduie o înțelegere în profunzime a „dimensiunilor perspectivei” insolite ale artei poetului, evaluată cu suptele în contextul poeziei romantice și postromantice europene.

Natura specifică a structurii intelectuale a lui Edgar Papu este aceea estetică. Finețea sa spirituală, greu de caracterizat printr-o formulă sintetică, se manifestă în modul inimitabil de a interoga textul literar, de a-l pune în multiple relații și de a trăi prin el o purificare. Atitudinea sa în fața operei este aceea de a și-o asimila în așa măsură încât s-o poată retrăi, în cele din urmă, ca pe propria sa creație, spre a se distanța apoi de ea ca s-o fixeze într-o formulă critică memorabilă. Cu o modestie care tulbură, acest spirit socratic are darul de a-i învăța pe cititorii săi ce înseamnă a trăi ideile și rezista prin ele, și ieri și azi, în fața vremilor neașezate și a nemernicilor.

Scrișul profesorului Edgar Papu a căpătat, în ultima vreme, un accent confesiv cu o vibrație admirabilă strunită de spiritul său de un perfect echilibru clasic. Găsesc în articolele publicate în reviste în ultimii ani o excepțională vitalitate a spiritului său deschis spre toate orizonturile culturii umaniste. Edgar Papu face parte din rândul acelor ființe de incredibilă fragilitate fizică, dar cu suflet celest însuflețit de idei, care a trecut prin multe greutăți și mizerii ale vieții ce i-au adus (și-i mai aduc și azi) atâtea nedreptăți și suferințe. Dar savantul care poate vorbi de „atâtea imperfecții ale mele” (când atâtea incompetenți și ticăloși se dau astăzi deștepți-deștepților) a învățat să aibă totuși o mare dragoste de oameni și o încredere namăsurată în ei.

Să cunoști pe acest om care este Edgar Papu, să stai de vorbă cu el, să-i ascuți vibrațiile sufletului și ideile desfășurate într-un ritm de o simplitate măreață, să-i simți delicatețea sufletului infinită, este o mare sărbătoare a spiritului. Sper din toată inima ca profesorul Edgar Papu, o figură exemplară și europeană a culturii românești contemporane, să-și ocupe cât mai repede locul ce i se cuvine de multă vreme în Academia Română.

Mihail DRĂGAN

Paul Alexandru GEORGESCU

CICLU SPANIOL

Vizită la Prado

Închide ochii ... Iată ... Nu vezi oare
mantia albă a migdalilor în floare,
palate, soare și, ca-n Eldorado,
portul vrăjilor? Vin, să intrăm la Prado.

Să rădăcim în căutare de minuni ...
Călcăm acum hotaru-a două lumi:
într-una somnul pietrei, greu și mut,
într-alta zborul cintului spre nevăzută.

Desene, chipuri, forme se perind,
culorile, ca iele vii, întind
o horă-amețitoare-n fața noastră.
Aici se ascunde Pasărea Albastră?

... Se frânge moale trupul ei învins
de brațe tari, de ochiul lui aprins.
- Vezi? spune ea. Sărutul lui Rădîn.
- Prea multă carne, prea puțin Eden.

... Rembrandt. Ce noapte misterioasă, grea,
și înflorind, uluitor, din ea,

pată de aur care îți ia ochii,
Iudita. Spune ea: - Materia rochii,
brocartul cred e principalul personaj.
- Prea multă ștofă, prea puțin miraj.

... El Greco. Misterioase flăcări șerpuiesc,
înaltă lumea în suprafirea,
smulg trupurile înspre vămi divine.
- Un meșter de icoane bizantine,
explică ea, sublim armonioase.
- Prea mult sublime, prea puțin frumoase.

Șuvoiul chipurilor curge ca-ntr-un vad
de nestemate. Totuși, nu știu ... Căd
pe gânduri. Merg tăcut și o ascult.
Mă ceartă: - Astăzi n-ai vorbit prea mult.

Adevărat. Să-i spun tot ce gîndesc.
Că-n ochii ei mă pierd și regdăsc
minunea dinaintea de-nceput
și de păcat: Edenul dispărut.

Să-i spun că visul meu înflăcărat e ea,
că-i mai presus și mai de preț ca orice stea,
că dragostea-mi deschide o fereastră
spre cer și știu ce e cu Pasărea Albastră.

Madrid, 1946

Don Quijote

Ca să nu îl cunoască-n propria-i țară,
și-a îngropat armura lucie, spada,
în fărâmi depărtate, în Nevăda,
și-a rupt eșarfa de mătase rară

și a ascuns sub haină ponosită
lumina, strălucirea de odinioară,
ca altfel decât e, de rînd, să pară
ca să înșele vitrega ursitid.

Ziua, de ziua însăși se ferește,
dar sub tăcere-ascuns, se pregătește
lucrul de noapte, săvârșit în șoaptă,

cînd gîndul lui de istov s'dărește
și de păcat, rînduire dreaptă.

Pînă atunci, e singur și așteaptă.

București 1953

Despre Dracula vodă,
tiranul cel mare

(continuare din pag. 5)

că a venit timpul lui, i-a omorât
pe toți care-i ieșiseră înainte și
care nu au putut fugi. Iar
Dracula a ars toată Bulgaria. Pe
toți căți i-a prins i-a tras în
țeapă, numărul lor a fost de
25.000, afară de cei care s-au
pădădit în foc.

Item, a văzut un om
muncind, îmbrăcat într-o
cămașă scurtă; atunci l-a
întrebat dacă are nevastă.
Acesta a răspuns: „Da”.
Dracula i-a spus s-o cheme și a
întrebat ce lucrează. Ea zise:
„Fierb, spăl și torc.” A pus să fie
trasă în țeapă, fiindcă nu-i
făcuse o cămașă lungă și i-a
dat altă nevastă, căreia i-a spus
să-i facă o cămașă lungă, căci
altfel o va trage și pe ea în
țeapă.

Item, cam 300 de țigani au
venit în țara lui, el a luat trei
dintre cei mai arătoși și i-a fript.
Cei alții trebuiau să-i mănânce și
le-a spus: „Așa trebuie să vă
măncați, reciproc, sau vă duceți
contra turcilor”. Țiganii erau
bucuroși să se lupte cu turcii.
Dracula a pus să fie cusuți în
piele de vite, oamenii cu cai cu
tot. Când au ajuns la turci, s-au
spierat caii turcilor de zgomotul
făcut de pieile de vită și au fugit
spre apă, acolo s-au înecat
mulți turci, așa că au învins
țiganii.

Item, Dracula s-a întilnit
într-o zi cu un călugăr din
ordinul „desculților” care
călărea pe un măgar; pe acest
călugăr l-a tras în țeapă
împreună cu măgarul, unul
peste altul.

Item, într-o zi au fost trimiși
la el delegați străini. Când au
ajuns la el, s-au închinat și au
scos pălăriile, dar ce aveau pe
dedesubt au păstrat pe cap. El
i-a întrebat de ce nu-și scot și
restul. El au răspuns că nu le
este obiceiul și că nici în fața
împăratului nu fac așa. Dracula
zise: „Eu vreau să vă confirm

obiceiul acesta”, a pus să li se
prindă tichiile în cuie pe cap ca
să nu le mai cadă și să rămână
cu obiceiul lor. Așa că le-a
confirmat regula prin aceasta.

Item, au venit doi călugări în
țară. Pe aceștia i-a invitat la el.
El au venit. A luat pe unul din
călugări și l-a întrebat ce se
spune bun despre el. Acest
călugăr era foarte speriat și
spuse: „Se vorbește numai bine
despre dumneavoastră, sunteți
un domn evlavios. Aceasta o
spun și eu despre dumneavoastră.”
L-au adus și pe celălalt călugăr
și l-a întrebat ca și pe primul.
Acest călugăr gîndea că tot
trebuie să moară și să-i spună
adevărul: „Voi sunteți cel mai
mare tiran care poate fi găsit în
lumea aceasta și nu am văzut
nici un om care ar vorbi bine
despre dumneavoastră. Aceasta
ați și dovedit-o.” Atunci spuse
Dracula: „Tu mi-ai spus adevărul,
vreau să-ți las viața, ești liber.”
El a trimis după primul călugăr,
crezând că și acesta li va spune
adevărul. El însă vorbi ca și
înainte. Dracula zise: „Luați-l și
trăgeți-l în țeapă, căci a mințit”.

Item, a fript niște copii,
mamele trebuiau să-i mănânce,
după aceea le-a tăiat femeilor
sânii, iar soții trebuiau să-i
mănânce, la urmă i-a tras pe
toți în țeapă.

Item, a ospătat într-o zi pe
toți cerșetorii din țara sa, după
masă însă i-a înțuiat în
încăperea în care mănăseră și
i-a ars pe toți. Era de părere că
ei mănâncă hrana celorlalți
oameni și aceasta n-o merită.

Scurt după aceasta, l-a
prins regele Ungariei și l-a ținut
mult timp închis. După ce
regele l-a făcut iar domn pe
Dracula vodă, cum fusese și
înainte, se spune că ar fi făcut
mult bine, cum s-a și adevărit.

(Traducere dintr-un ms.
german, B.A.R.,
Colecția Sturza)

Lucas Cranach cel Bătrân - David și Abigail

„Muzica și dramaturgia sunt atât de apropiate...”

CRAIG LUCAS: Știi, una dintre piesele mele preferate este „Max/Box/Mao”.

EDWARD ALBEE: Mda, frumoasă piesă.

C.L.: Într-adevăr, foarte frumoasă. Extrem de aproape, pe alocuri, de poezie. Și de muzică, de asemenea. Apropo, cugetările lui Mao erau reale?...

E.A.: Da. Le-am extras din „Micuța carte roșie”, în forma în care au fost traduse și publicate la noi.

C.L.: Le-am găsit emoționante. Singura dificultate pentru public, presupun c-a fost faptul că personajele nu dialoghează între ele, pentru că ni se adresează nouă, punându-ne în situația de a construi singuri conflictul. Cred că lucrul ăsta nu a prea plăcut publicului.

E.A.: Așa este. Bineînțeles că nu. Publicului nu-i place să i te adresezi direct. Or, în piesa mea, președintele Mao se plimbă printre rânduri și discută cu diversi spectatori în parte. Se uită foarte atent la fiecare și le comunică gânduri care crede că li se potrivesc...

C.L.: Știi, unul dintre lucrurile pe care le-am remarcat citindu-ți piesele și auzindu-te vorbind la congresul dramaturgilor, e faptul că te preocupă foarte mult indicațiile de scenă și... controlul asupra piesei. Pari foarte pățimaș în această problemă...

E.A.: Păi, compozitorii nu-i lasă pe instrumentiști să le interpreteze muzica altfel decât a fost ea scrisă, pictorii nu acceptă ca tablourile lor să fie atârinate cu fundul în sus în galerii, așa că nu văd de ce dramaturgii ar trebui să accepte ca toți dobitocii să-și bage picioarele în munca lor.

C.L.: Și eu simt același lucru când scriu, dar n-am ajuns până acolo încât să specific în indicațiile mele numărul de secunde pentru fiecare pauză.

E.A.: Astea-s lucruri pe care le-am învățat de la dramaturgi ca Cehov și Beckett.

C.L.: În moc' special Beckett...

EDWARD ALBEE de vorbă cu CRAIG LUCAS

E.A.: Am discuta foarte mult cu Beckett despre asta... muzica și dramaturgia sunt atât de apropiate... Sunt amândouă sunet și tăcere, contează atât de mult ritmul. Și dacă simți ceva, atunci când scrii ceea ce scrii, simți ritmul. Auzi sunetul și pauza. Așadar, face parte din responsabilitățile tale să notezi aceste lucruri în indicațiile textului. De altfel, am scris de multe ori despre faptul că atât compozitorii, cât și dramaturgii ar trebui să noteze la fel diferențele dintre o pauză mai lungă sau mai scurtă. Și ritmul, mai încet, mai rapid, mai tare, mai discret. E nevoie de aceste notații muzicale, pentru că teatrul — una dintre minunile lui — este că e cuvânt, sunet și mișcare la fel de bine cum este și literatură. E singura artă care posedă toate aceste calități.

C.L.: Dă-mi voie să te întreb ceva legat de asta. Dacă cineva — un grup de actori de mare valoare, să zicem — montează o nouă piesă de-a ta și descoperă... lucruri la care nu te-ai gândit, pe care n-ai intenționat să le sugerezi, încălcând astfel indicațiile tale de autor, dar, cu toate acestea având mare succes... Cum ai privi un asemenea spectacol?

E.A.: Faci o groază de presupunerii cu teoria asta a ta. În primul rând, vreau să-ți spun că actorii de mare clasă nu procedează așa. Nu le stă în obicei. Și mă poți crede, pentru că am lucrat cu destui actori de talie mondială... cu Peggy Ashcroft și Paul Scofield, cu John Gielgud și Irene Worth și mulți alții. Actorii de mare valoare nu se apucă de lucru în felul ăsta. În primul rând, pentru că eu sunt absolut de acord să fac orice fel de modificări în piesele mele, dacă ceva nu funcționează cum trebuie. Dar, deși întotdeauna am fost receptiv la orice obiecții, rareori, atunci când am lucrat cu mari actori, mi s-a cerut să schimb

câte ceva. Poate și pentru că atunci când scriu o piesă, nu aștern nimic pe hârtie până când nu devin foarte sigur de ceea ce vreau să spun. În plus, fac o groază de modificări până când consider c-am ajuns la forma finală. Așa că atunci când piesa intră în repetiții, fiecare cuvânt e foarte bine cântărit. Mi-aduc aminte că John Gielgud nu reușea sau poate nu voia să spună întregul monolog final din „Tiny Alice”, așa că i-am zis într-un târziu: „John, hai să găsim împreună o soluție. Poate preferi să spui doar prima parte sau ultima sau doar fragmente?” Iar John mi-a răspuns: „Foarte nostim, Edward”. Și a ales să spună doar fragmente din monolog. Dar n-a mers. Trebuia spus tot monologul, ca treaba să meargă. Dar asemenea situații sunt foarte rare. Știi, dacă un monolog are o frază în plus, eu sunt capabil să simt asta cu cinci minute înainte ca un mare actor să-mi semnaleze acest lucru. Bineînțeles, sunt o mulțime de lucruri pe care actorii mi le arată, asta se întâmplă mereu. Dar, în general, este vorba despre ceva deja evident, ceva introdus în piesă în mod inconștient. Granița dintre interpretare și denaturare este foarte subțire, dar actorii buni niciodată nu o încalcă. De aceea premisa întrebării tale e greșită. Actorii buni dezvăluie, nu răstălmăcesc.

C.L.: Gielgud a regizat, la un moment dat, „All Over”. Ți-a venit greu să vezi spectacolul, să-l urmărești jucat în altă manieră?

E.A.: Nu, deloc. Am considerat că a fost un experiment interesant. Mi s-a părut că a fost un spectacol cam rece, dar nu era rău deloc. Poate că această senzație ar fi putut fi evitată, pentru că piesa era de o factură perfect realistă, fără probleme metafizice deosebite. John a complicat-o prea tare.

C.L.: Am senzația că nu te identifiți

cu personajele tale. Ești doar martorul existenței lor...

E.A.: Mda. Înainte mă confruntam cu ele, dar nu le mai puteam observa. De când piesele mele au început să fie jucate, mă mulțumesc să le văd întruchipate de actori, așa cum le-am gândit. De aceea îmi place să-mi regizez piesele ca să-mi văd materializate ideile.

C.L.: Piesele tale posedă o mare doză de muzicalitate și am remarcat că trei dintre ele sunt dedicate unor compozitori.

E.A.: Este din nou vorba despre sunet și tăcere.

C.L.: Ai avut o înclinație în direcția asta?

E.A.: Așa este. Când aveam în jur de 11-12 ani, doream să devin compozitor, dar descoperind că eram aфон, am renunțat.

C.L.: Ai scris vreo piesă până la vârsta de 30 de ani?

E.A.: Pe prima am scris-o la 29 de ani.

C.L.: Și cu ce te-ai ocupat până la vârsta aia?

E.A.: Oh, scriam poezii proaste, romane proaste, povestiri proaste...

C.L.: Deci scriai încă de pe atunci.

E.A.: Da, scriam literatură. Și-mi câștigam viața făcând diverse munci. Cel mai mult mi-a plăcut când eram poștaş. Predam telegrame urgente „Grețoasele blocuri cu apartamente de închiriat din partea de Nord a New York-ului, care este cel mai mare oraș al lumii, amin”. Așa spunea Jeny în „Zoo-Story”.

C.L.: Din câte știu eu, ai cel puțin trei piese care n-au fost jucate. De ce?

E.A.: E vorba de patru piese, dar cred c-am discutat destul despre teatru. Hai să schimbăm subiectul.

Traducere și adaptare de
Radu BĂIEȘU,
după revista
„Bomb”, numărul 2, 1992

Lucas Cranach cel Bătrân - Sfânta Familie